Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Сергіевская ул., № 5
Tiflis, Rédactión „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամենիեղւով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՄՇԱԿ
ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ
Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ". TIFLIS, Rédaction du journal „MSHAK".

ՅՈՒԼԻՍԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՑ ՎԵՐՋԸ 6 ՌՈՒԲ.
Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաեւ հին հասցէն եւ 40 կ. նամականիշ։ ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ եւ 40 կ. չուղարկողների խնդիրները՝ հասցէն փոխելու վերաբերմամբ՝ ԿԸ ԹՈՂՆՎԵՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ։

Յայտարարութիւնների համար պէտք վճարել. I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ)—20 կ., IV երեսի վրա—10 կոպ.։
Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торгов. Дома Л. и Э. Метцль и К°, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршальковская, 130, Վիլնոյում՝ Большая, 38, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.
ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

„ՄՇԱԿԻ" ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻ ԿՈՂՄԻՑ
Խնդրվում է այն բաժանորդներին, որոնք վճարել են տարեկան բաժանորդավճարի կէս մասը, ուղարկել նաեւ երկրորդ մասնավճար 5 րուբլին, որպէսզի թերթի առաքման գործում յուլիսի 1-ից ընդհատում տեղի չունենայ։

Յունիսի 27-ին վախճանվեց
ԱՆՆԱ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆԸ,
որի մասին յայտնում է հանգուցեալի եղբայրը՝ Յովսէփ Տէր-Յովսէփեանը։ Մարմնի յուղարկաւորութիւնը այսօր, շաբաթ, յունիսի 30-ին, առաւօտ. ժամը 10-ին, հանգուցեալի բնակարանից (Զուղուբէթ, Գոնչարնայա փող., № 52) դէպի Մուղնու ս. Գէորգ եկեղեցին։ Թաղումը Խոջիվանքի գերեզմանատանը։
475. 1—1

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ
(ԱՄԱՐԱՅԻՆ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆ)
Այսօր, շաբաթ, յունիսի 30-ին
Ընտանեկան
Երեկոյթ
ՍԻՄՖՈՆԻԱԿԱՆ 3-ՐԴ ՀԱՄԵՐԳ
սիմֆոնիական մեծ երաժշտախմբի, բաղկացած 50 հոգուց, ղեկավարութեամբ ազատ-գեղարուեստագէտ Ի. Կ. ՖՈՐՍԿԻԻ, մասնակցութեամբ երգչուհի
ԼՈՒԼՈՒ ԿԷՍՍԷՐԻ
Մանրամասնութիւնները ծրագիրներում։
Սկիզբը երեկոյեան ժամը 9-ին։
Հիւրերը՝ ըստ յանձնարարութեան՝ մուտքի համար վճարում են—տղամարդիկ 50-ական կոպ., իսկ կանայք և ուսանողները 25-ական կոպ.։
Համերգի մուտքը ձրի։
առ. 477. 1—1

ԺԱՄՀԱՐԵԱՆ ԴՊՐՈՑԸ

IV

Գանք այժմ մի խնդրի, որ վիճաբանութեան առարկայ է մեր հասարակութեան մէջ։

Դա Ժամհարեան դպրոցի դասաւանդութեան լեզուի խնդիրն է։

Լեզուի խնդիրը կախում ունի երկու հանգամանքից։ Նրանցից մէկն է աշակերտների կազմը, միւսը ժամանակակից պետական օրէնքը։

Ժամհարեան դպրոցը, հիմնվելով թէ հայերի և թէ ոչ-հայերի համար, անշուշտ, որոշում էր և լեզուի խնդիրը ընդհանուր պետական լեզուի օգտին։ Այնտեղ, որտեղ պէտք է հայերի հետ միասին ուսանեն թուրքեր, վրացիներ, ռուսներ, քիւրդեր, յոյներ և ուրիշ տարրեր, դասաւանդութեան լեզուն բնականաբար հանդիսանում է ռուսերէնը։

Իսկ եթէ աշակերտները լինէին բացառապէս հայեր, այն ժամանակ կարելի էր ծրագրել, որ դասաւանդութեան լեզուն լինէր հայերէնը։ Եւ գուցէ աջողվէր ստանալու այդ տեսակ մի արտօնութիւն դպրոցի համար։

Ահա այդ վերջին հայեցակէտը առանձին կերպով շեշտվեց Թիֆլիսի Հայ Գիւղատնտեսական Ընկերութեան անդամների շրջաններում։

Պէտք է փորձել հայերէն դասաւանդութեան խնդիրն դրական լուծում տալու։ Եւ եթէ աջողվի թոյլտւութիւն ձեռք բերել, այն ժամանակ մենք կունենանք մի գիւղատնտեսական խոշոր դպրոց, որը կը տայ հայերին գիւղատնտեսական ուսում մայրենի լեզուով և միեւնոյն ժամանակ յարմարութիւն կընձեռի, որ հարեւան պետութիւնների մէջ ապրող հայ գիւղական ազգաբնակութիւնն էլ գիւղատնտեսական ուսում ստանայ այդ դպրոցում։

Եւ Հայ Գիւղատնտեսական Ընկերութեան վարչութիւնը, ինչպէս և կողմնակի անձերի մի խումբ դիմում արին Ժամհարեան եղբայրներին՝ հայերէն լեզուի դասաւանդութեան խնդիրը առաջ մղելու և պաշտօնական թոյլտւութեան ջանքեր անելու։

Ժամհարեան եղբայրների առաջ դրված էին երկու սկզբունք. մէկը զանազան ազգութիւններին պատկանող աշակերտների ընդունելութեան սկզբունքն էր, միւսը՝ մայրենի լեզուով դասաւանդութեան սկզբունքը։

Երկու սկզբունքն էլ համակրելի էին և էական։

Բայց հարց ծագեց թէ՝ արդեօք եթէ զոհվի առաջին սկզբունքը երկրորդի օգտին՝ երաշխաւորութիւն կա՞յ այդ երկրորդ սկզբունքի [illegible] աջողութեան համար։

Ժամհարեան եղբայրները տեղեկացրին Ընկերութեան վարչութեանը, թէ նրանք, տեղեկութիւններ ժողովելով պաշտօնական շրջաններից, համոզվել են, որ հայերէն լեզուով դասաւանդութիւնը չի թոյլատրվի իրանց հիմնելի դպրոցում, ուստի մնում են իրանց նախկին բանաձեւին հաւատարիմ, այն է՝ տեղ տալու դպրոցում հայերի հետ միասին նաև օտար մանուկներին, բաց պահելով դպրոցի դռները սրանց համար։

Ժամհարեան եղբայրները խորհրդակցելով մի քանի խնդիրների վերաբերութեամբ Մոսկվայի գիւղատնտեսական ինստիտուտի և ուրիշ հիմնարկութիւնների գործողների հետ՝ վերաստուգել են դպրոցին վերաբերեալ խնդիրները և վերջնական ձեւ տալով յատուկ յանձնաժողովի մշակած կանոնադրութեանը՝ ներկայացրել նրան հաստատութեան։

Լրագրական էջերը թոյլ չեն տալիս աւելի հանգամանօրէն կանգ առնելու զուգընթացաբար մի քանի մանրամասնութիւնների վրա, որոնք լուսաբանում են մեր շօշափած կէտերը աւելի բացայայտ կերպով։

Ժամհարեան դպրոցի հիմնարկութեան խնդրում որոշ դեր է կատարում և այն, թէ որտեղ պէտք է հաստատվի դպրոցը, արդեօք Ժամհարեանների Թալին գիւղում, թէ մի որեւէ ուրիշ կէտում։ Այդ խնդիրը սկզբունքային չէ և նրա լուծումը կախված է այն բանից, թէ որտեղ կը գտնվեն յարմար պայմաններ դպրոցի բարգաւաճ զարգացման համար։ Այդ խնդրի մասին կը խօսենք աւելի ուշ, երբ յարմարագոյն բոլոր հողերի մասին ժողոված կը լինեն տեղեկութիւններ։

Ցամենայն դէպս՝ այդ խնդիրն էլ այս տարի պարզված և լուծված կը լինի վերջնականապէս։

Ս. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

28 յունիսի

Պետերբուրգ.—Բարձրագոյն հրամանով գործադրութեան են հանվում 150 միլիոն րուբլու պետական գանձատան նոր թղթեր 100 և 50 րուբլի արժողութեան։

—

Մոսկվա.—Եկաւ գերմանական կանցլերը։

—

Թաւրիզ.—Ռուսաց զօրամասը հասաւ Կուրկենդի։

—

Լոնդոն.—Համայնքների պալատ։ Արտաքին գործերի մինիստրութեան բիւջէի քննութեան ժամանակ Գրէյը ասաց, որ Անգլիայի արտաքին քաղաքականութիւնը կը մնայ առանց փոփոխութեան, հիմնվելով Ֆրանսիայի և Ռուսաստանի հետ բարեկամական յարաբերութիւններ պահպանելու վրա։ «Եթէ մենք տեսնում ենք Ֆրանսիային և Ռուսաստանին բարեկամական յարաբերութիւնների մէջ, մի ուրիշ մեծ պետութեան հետ, ինչպէս այդ եղաւ Բալտիական նաւատորմի տեսակցութեան ժամանակ, այն դէպքում մենք լիակատար հիմք ունենք ողջունելու այդ, հաւատացած լինելով, որ Ֆրանսիան և Ռուսաստանը մեր վերաբերութեամբ տրամադրված են ոչ պակաս բարեկամաբար, քան մենք դէպի նրանց։ Վերջին տեսակցութեանը նման բօլէներից բղխող դրութիւնները բնաւ չեն կարող մեզ փնաս պատճառել կամ բացասական ազդեցութիւն ցոյց տալ Անգլիայի և Գերմանիայի արդի յարաբերութիւնների վրա»։ Անգլօ-պարսկական երկաթուղու առիթով Գրէյը յայտնեց, թէ առաջ քան Անգլիան հանդէս կը գայ ի պաշտպանութիւն այդ ծրագրի, պէտք է պայմանագիր կապվի Ռուսաստանի հետ այդ գծի վրա նոր լրացուցիչ գծեր աւելացնելու մասին, բրիտանական հսկողութեան շրջանի և բրիտանական առեւտրի հաւասարութեան մասին։

Ապա Գրէյը ասաց, որ անգլօ-ռուսական համաձայնութիւնը Պարսկաստանում անհրաժեշտօրէն այժմ պաշտպանութեան է հանդիպելու։ Որքան էլ որ անբաւարար լինի Պարսկաստանի այժմեան կացութիւնը, բայց և այնպէս նա չէ կարող համեմատվել այն բարդութիւնների հետ, որոնք կարող էին առաջ գալ, եթէ համաձայնութիւնը չը լինէր։

Անգլօ-ճապոնական դաշնակցութեան նկատմամբ Գրէյը ասաց, թէ դաշնակցութիւնը ունեցաւ սոսկ նպաստաւոր հետեւանքներ և չը վատթարացրեց մեր յարաբերութիւնները որեւէ արտասահմանեան մեծ պետութեան հետ։

Ինչ վերաբերում է ռուս-ճապոնական յարաբերութիւններին, նրանք ներկայումս չափազանց լաւ են։

Գրէյից յետոյ խօսեց Բօնար Լօուն, որ ընդգծեց՝ թէ եւապեւեան համաձայնութիւնը հանդիսանում է Անգլիայի արտաքին քաղաքականութեան հիմաքարը։

—

Կ. Պօլիս.—Հրաժարական տուին գեներալ-շտաբի կառավարչի օգնական Հաքքի փաշան, զինւորական մինիստրի օգնական Ֆուադ փաշան և գլխաւոր խնամակալ Իսմայիլ փաշան։ Մահմուդ-Շեվքէթ փաշայի յաջորդ անուանում են Նազիմ փաշային։

Պալատն ընդունեց զանազան հարցեր աւելացնելու օրինագիծը զինւորական ծախքերը ծածկելու համար։

Լուրերի համաձայն՝ «Մ. և Ա.» կոմիտէի անհամեմատ աչքի ընկնող ներկայացուցիչները հետզհետէ հրաժարական են տալու, ի թիւս որոց պօստատան մինիստր Թալէաթը և ճան. հաղ. մինիստր Ջավիդը։ Մահմուդ-Շեվքէթի հրաժարականը ապացուցանում է, որ կաբինէտը կը զիջէ դժգոհ օֆիցերների ցանկութիւններին, խափանելով արիւնահեղ ընդհարումների վտանգը։

Լրագիրները համարեա միաբերան ցաւում են Շեվքէթի հրաժարականի համար։ «Թանին» հաւատացած է, որ այլ ևս գիջումներ օֆիցերութեանը չեն լինի, ընդհակառակն, զինւորական մինիստրի հրաժարականը իբր թէ կը լինի ուժեղ բեպրէսիաների ազդանշան դժգոհ զօրականների դէմ։

—

Պարիզ.—Պալատը 339 ձայնով 217-ի դէմ ընդունեց ընտրողական բարենորոգման օրինագիծը։

Սենատը ընդունեց Մարօկկօյի հովանաւորութեան օրինագիծը։

Պատգամաւորների պալատը 5000 ֆրանկ յատկացրեց մասնակցելու համար Ռուսաստանում 1812 թւին ընկածների արձանի կառուցմանը։

—

Վիեննա.—Փոխ-ծովակալ Գաուսը նշանակվեց նաւատորմի տեսուչ։

—

Ռէջիօ (Միլիա նահ.).—Վիսօլատին, Կաբրինին և ուրիշ 14 սօցիալիստ պատգամաւոր որոշեցին կազմել սօցիալիստ-բարենորոգիչների նոր կուսակցութիւն։

—

Լիսաբօն.—Պարլամենտի նստաշրջանը ընդհատվեց։

ՀԵՌԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔՈՒՄ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

28 յունիսի

Մուկդէն (Ուշացած).—Ապստամբութիւնից յետոյ արձակված երրորդ գնդի զինւորները, որոնք ուղարկվում էին հայրենիք, թողին գնացքը և ցրվեցին չորս կողմ։

—

Պէկին.—Չը նայած որ սեղանաւորները և մեծ պետութիւնների ներկայացուցիչները հաստատեցին փոխառութեան նախկին պայմանները, բայց և այնպէս չինացիք խուսափում են վճռական պատասխան տալուց, պնդելով թէ քիչեալ պայմանները անընդունելի են։

Պաշտօնական օրգանը շարունակում է իր խոսնուացիաները, մեղադրելով Ռուսաստանին մօնգոլներին դրդելու մէջ։ Լուրերի համաձայն իշխան Նաքէնտուն մտադիր է այցելել Ուրգա, որպէսզի համոզէ խուտուխտային հրաժարվել անկախութիւնից։

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՏԱԳՆԱՊԸ

Դեռ շատ բողոքներ և շատ տրտունջներ պիտի լսուին Ամերիկայէն, և դեռ աննախընթաց նողկացուցիչ անարգանքներ պիտի հասնին հայ եկեղեցւոյ և հայ անուան, և, ծվ գիտէ, գուցէ եղբայրասպան դէպքեր ալ պատահին, մինչև որ մեր եկեղեցական բարձր իշխանութիւնը չարիքի մեծութիւնը զգայ ու վերջնական լուծում մը տայ ամերիկահայ առաջնորդական խնդրին։

Հայ անունը աքատաւորող, հայ եկեղեցին շահաւէտական պատակներու ծառայեցնող, հայ եկեղեցականութեան պատիւը ստորնացնող և ինքզինքնին «զօռով» առաջնորդական տեղապահ հռչակող Գաֆթանեաններն են, որ, օգտուելով կրօնական իշխանութեանց անտարբերութենէն, օտար դատարան կը դիմեն, զի նոր նոր անարգանքներ հասցնեն մեր ազգային անուան։

Ամերիկահայը վաղուց է, որ Գաֆթանեան վարդապետէն ձեռք քաշեր է, բայց Գաֆթանեանը այդ ժողովուրդը և կամ աւելի շիտակ՝ անոր քսակը շատ սիրելուն համար ձեռք քաշել չի կրնար։ «Եթէ քուէով չեմ կրնար առաջնորդ ըլլալ, կարող եմ քանի մը դաշնակցականներու հետ միանալ և բռնի տեղապահ ըլլալ ամերիկահայոց գլուխն»,—կըսէ Գաֆթանեան։

Ամերիկահայ պաշտօնական մարմինները, որոնք միշտ կը ջանին ու կաշխատին հայ եկեղեցին և հայու անունը բարձր պահել յաչս օտարաց, միշտ դժբաղդութիւնն ունին հանդիպելու այնպիսի եկեղեցականներու, որոնք մէկ հարուածով կուզեն բնաջինջ ընել մեծ զոհողութեամբ ձեռք բերուած՝ տարիներու ծանր աշխատութիւններու արդիւնքը։

Ամիսներ առաջ Ուստրի ամարժան հովիւ Մատթէոս քահ. Մանիկեան, որ հինգ տարուայ պաշտօնավարութեան միջոցին եօթը տեղ փոխելէ յետոյ իր շունչը Ուստր կառնէր «փողը փեշով քաշելու» ակնկալութեամբ և իր հետ կը բերէր իբր օգնական կինը, զաւակները, զոքանչը, քենին, որ իբրեւ կը վճարուի «համբուած փող» ամսական 75 դոլար (150 րուբլի). այս «համբուած դրամով», ի հարկէ նա չէր կրնար գոհ ըլլալ, և խսկոյն կորոշէր, Գաֆթանեանի թելադրութեամբ, դատարան դիմել պատճառ բռնելով կարգ մը անհիմն առարկութիւններ. սակայն խայտառակուած՝ դատարանէն ետ կը վերադառնար, անիծելով Գաֆթանեան վարդապետը, որը իր անկման պատճառ դարձած էր։

Այժմ Գաֆթանեան կուզէ Մանիկեան քահանայի ձգած պակասը ինքը լրացնել՝ քանդել, կործանել Ուստրի հայոց եկեղեցին, որ «ոչ իրէն ըլլայ և ոչ ալ ուրիշին»....։

Կրօնական բարձր իշխանութիւնը շուտով պիտի լսէ եղբայրասպան կռիւներու, չարաբաստիկ բաժանման ու պառակտման լուրը, որ արդէն խոր արմատներ սկսած է ձգել ամերիկահայ մեծամասնութեան մէջ։

Մէկէ աւելի անգամներ յանձնուած են այս դառն իրողութիւնները Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի լուրջ ուշադրութեան, սակայն մինչև հիմա անլսելի մնացած են։ Այս չարիքներու առջեւ միայն Ամենայն Հայոց Հայրապետն է որ պիտի կարենայ առնել, հեռացնելով Գաֆթանեանը Ամերիկայէն և վերջ տալ այս չարեաց պատճառին։

«Մշակը», որ 40 երկար տարիներ միշտ պաշտպան հանդիսացած է զրկեալներու, տանջուածներու, թշուառներու և բոլոր անոնց, որոնց իրաւունքը անտեսուած է, այս անգամ ալ թող բարձրացնէ իր հեղինակաւոր ձայնը և լսելի ընել տայ հեռաւոր ամերիկահայոց արդար բողոքը։

Արթօ

ՅՈՒՆԱՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ԲՈՂՈՔԸ

Տիեզերական պատրիարքը Կ. Պոլսում հետեւեալ թակրիր-բողոքն է ներկայացրել օսմանեան արդարադատութեան մինիստրութեանը՝ երկրի քրիստոնեայ ազգաբնակութեան առանձնաշնորհումների անտեսման պատճառով։

Նոյնիմաստ թակրիրներ մատուցելու են Թիւրքիարնակ և միւս քրիստոնեայ ազգաբնակութիւնների հոգեւոր պետերը։

Այդ թակրիրի ստորև առաջ բերված թարգմանութիւնը վերցնում ենք Կ. Պոլսի «Ժամանակ» թերթից։

Վսեմաշուք տէր.

Լուծեալ երեսփ. ժողովին կողմէ պատրաստուած նահանգային օրէնքին 85-րդ յօդուածէն մինչև 162-րդ յօդուածը հրատարակուած ըլլալով՝ իբր պետական օրէնք պիտի գործադրուի։ Յունաց պատրիարքարանը կը խորհի, թէ այս առթիւ անհրաժեշտ է ստիպողաբար կառավարութեան ներկայացնել հետեւեալ կէտերը.

Յայտնի են այն պատմական դէպքերը, որոնց հետեւանօք Բ. Դուռը պատրիարքարաններուն ու տէրութեանց հաղորդեց, թէ պիտի գործադրէր արդէն անցեալ դարուն և մանաւանդ 1852-ի (1272) բարձր ֆէրմանին մէջ ծանուցեալ բարենորոգումները։

Այս բարենորոգումներուն պատմութիւնն ու ոգին ցոյց կուտան պայծառօրէն, թէ պաշտօնապէս ու միջազգային կերպով հաստատուած է, որ օսմ. պետութիւնն խլած ըլլալով՝ ո՛չ պետութիւնը, ո՛չ ալ այնտեղ գտնուող քրիստոնեայ ազգութիւնները կըրնան բարգաւաճիլ, եթէ մէկ կողմէ բացարձակապէս չյարգուին պատրիարքարաններուն այն իրաւունքներն ու առանձնաշնորհումները, որ կը պահպանեն քրիստոնեայ ազգութեանց հիմնական տարրերը, և միւս կողմէ, եթէ չընծայուին ինչ-ինչ երաշխիքներ՝ ապահովող որ հանդէպ իսլամներուն և իբր օսմանեան քաղաքացի նկատուած քրիստոնեաներուն պետութեան վերաբերումը պիտի ըլլայ անկողմնակալ։ Այս կէտերէն առաջինին համար ազգային կանոնագիրներ պատրաստուեցան ու շրջաբերականներ հրատարակուեցան, հնուց ի վեր գոյութիւն ունեցող առանձնաշնորհեալ իրաց վիճակը

պաշտպանող։ Գալով մանաւանդ քրիստոնէից հանդէպ անկողմնակալութեան, հրատարակուեցան հետեւեալ որոշումները.

Կազմութիւն խառն դատարաններու, իսլամներէ և քրիստոնեաներէ բաղկացեալ։

Կազմութիւն եպարքոսին նախագահութեան ներքև բարձր խորհուրդի մը (Մէջլիսի Բալէա), որուն պիտի կրնան մասնակցիլ հասարակութեանց պետերը, խորհրդակցելու համար պետական բոլոր հպատակներուն պատկանող խնդրոց վրայ (Ֆէրման 1856-ի)։

Կազմութիւն ապա ի Պոլիս՝ դատական մեծ խորհուրդի մը, որուն մէջ հաւասար թիւով աթոռ պիտի ունենան իսլամներ և քրիստոնեաներ։ (Յիշատակագիր Բ. Դրան՝ 1867-ի)։

Ընդհ. ժողովներ գաւառներու մէջ, կէս առ կէս բաղկացած իսլամներէ ու քրիստոնեաներէ։

Վարչական խորհուրդներ (Իդարէ Մէջլիսի), որոնց ներկայ պիտի ըլլան հոգևոր պետերն ու հաւասար մասով իրենց կրօնակիցներուն կողմէ ընտրուած քրիստոնեաներ ու իսլամներ։ Նոյնպէս մասնակցութիւն հաւասար մասով՝ իսլամներու և ոչ իսլամներու, անկախաբար բնակչութեան թուական համեմատութենէն, դատական ու վարչական զանազան խորհուրդներու և յանձնաժողովներու։

Այս օրէնքներուն պարունակութենէն և պաշտօնաթղթերու որոշ բնագիրէն ու ոգիէն բացայայտ կը տեսնուի, թէ պետութեան իշխանութիւնը իսլամ ըլլալով՝ քանի որ անոր պետը խալիֆան է, նոյն ինքն Բ. Դուռը այնպէս նկատած է ընդհանրապէս և ի մասնաւորի այս պարագային, այսինքն վարչային գործերու մէջ միակ երաշխաւորութիւնն է՝ երբ քաղաքացի և ոչ թէ բացայայտօրէն իսլամ ոգիով, անկողմնակալութեան, գործադրութեան վարչային գործերով զբաղող խորհուրդներու մէջ մասնակցութիւնը հոգևոր պետերուն, երբ ներկայացուցիչ քրիստոնեայ ազգութեանց և քրիստոնեայ անդամներու, ընտրուած՝ հաւասար թիւով՝ ընտրեալ իսլամ անդամներուն։ Այս երաշխաւորութիւնը—ի նկատ առնելով վաւերացում չըլլալը և ի նկատ առնելով նաև հրատարակուած իրեւրուն մէկ մասին անգործադրելի մնացած ըլլալը—չտուաւ փրկարար արդիւնքներ պետութեան և այն ազգութեանց համար, զորս ի նկատ առած էր, մինչ կրնար տալ։ (Այսուհանդերձ մինչև հիմա հոգևոր պետերու և ընտրուած անդամներու ներկայութեամբ գործող Իդարէ Մէջլիսները քրիստոնէից համար կը կազմեն տեսակ մը մխիթարութիւն և կը պահպանեն անոնց ամենավճիտ իրաւունքները այլևայլ փոքր գործերու մէջ)։

Հետևաբար, յունաց պատրիարքարանը մտահոգութեամբ տեսաւ հրատարակեալ օրէնքին և այն օրինագիծին մէջ, որմէ քաղուած էր հրատարակեալ մասը, նոյն իսկ ջնջումն ամենանուազագոյն սահմանին այն երաշխաւորութեան՝ որ պաշտօնապէս ճանչցուած էր երբ կարգադրութեան եղանակ քրիստոնէից գոյութեան համար՝ երբ քաղաքացի այս պետութեան։

Պատրիարքարանը զարմանքով տեսաւ անոր յարակից բացատրական տեղեկագրին մէջ, ուր ջնջումը բացատրուած է հետեւեալ կերպով. Թէ գաւառային վարչութեան հակակշռին համար կը բաւէ երեսփ. ժողովին հակակշիռը, ի մասին ընդհանուր գործունէութեան, և թէ նահանգային ընդհանուր խորհուրդը, որ պիտի հաստատուի, կը բաւէ տեղական գործունէութեան համար։ Այս զարմանքը յառաջ կուգայ այն իրողութենէն, որ օրէնքն այս կերպով կը մոռնայ, թէ խնդիրը կը դառնայ իսլամներու և քրիստոնէից միջև վարչութեան անկողմնակալութիւնը հակակշռելու և երաշխաւորելու շուրջ, և թէ այս կերպով չէ, որ օրէնքը կապահովէ այս երաշխաւորութիւնը, զի գործադիր իշխանութիւնը նոյն իսկ սահմանադրութեան հռչակումէն ետքը կը շարունակէ ըլլալ իսլամ, խալիֆան ըլլալով միշտ գերագոյն պետը, և Շէրին՝ պետութեան հիմնական օրէնքը։ Երեսփ. ժողովն և նահանգային բոլոր ընդհ. խորհուրդներն, որ պիտի կազմուին ընտրական նոյն եղանակաւ, բաղկացած են իսլամ մեծամասնութենէ մը, զոր իսլամ գործադիր իշխանութիւնն ուզածին չափ ուժովցնելու ամեն միջոց ունի։ Ընդհակառակն, երեսփ. ժողովին ու նահանգային խորհուրդներուն յանձնուելով քրիստոնէից պէտք եղած երաշխաւորութիւնը, խնդիրը վերջ ի վերջոյ կը յանգի անկայունի օրինադրելու վարչութեան գործունէութիւնը թիւրք և իսլամ ոգիով։

Պատրիարքարանը չուզեր հաւատալ, թէ կը հետապնդուի այնպիսի բան մը, զոր պատմական տուրքները և նոյն իսկ իրաց բնոյթը ապացուցած են երբ անիրագործելի և լոկ պետութեան տկարութիւնը պատճառելու բնոյթ ունեցող։

Ասոր համար է որ պատրիարքարանը թախանձագին կը խնդրէ կառավարութենէն պահել Իդարէ Մէջլիսներու և գաւառային ընդհ. խորհուրդի մէջ ազգութեանց հանդէպ անկողմնակալութիւնը երաշխաւորող օրէնքը. պահելով այդ ժողովներուն մէջ հոգևոր պետերու և իսլամ անդամներու հաւասար թիւով ընտրուած քրիստոնեայ անդամներու աթոռները, քրիստոնեայ ազգութեանց մէջ ընտրութիւնները կատարուելով՝ համեմատաբար քրիստոնեայ իւրաքանչիւր ժողովուրդի թիւին։

Միւս կողմէ, ի նկատ առնելով սահմանադրութեան հռչակումէն յաջորդող չորս տարիներուն մէջ ձեռք բերուած փորձառութիւնը, պատրիարքարանը պարտք կը համարի յիշեցնել կառավարութեան ու խնդրել անկէ, որ միջոց մը գտնուի ապահովելու իրաւունքները այս իսլամ պետութեան քրիստոնեայ քաղաքացիներուն, որ փոքրամասնութիւն են ընդհանուր ժողովուրդին համեմատաբար, կատարելագործելով խնդրոյ առարկայ օրէնքը և զայն ընծայելով ազդու՝ Պոլսոյ մէջ հիմնելով խառն բարձրագոյն խորհուրդ մը, նման անոր՝ զոր սահմանած են 1867-ի բարձր ֆէրմանն ու յիշատակագիրը, կազմուած հաւասար մասով իսլամներէ ու քրիստոնեաներէ։ Այս ժողովը ի գործ պիտի դնէ ընդհ. հակակշիռ, պաշտօնեաներու կողմէ անկողմնակալութեան նկատմամբ եղած օրինազանցութիւններուն վրայ։ Սահմանադրութեան հռչակած հաւասարութիւնն ու արդարութիւնը պարտք կը դնեն ըստ այս պետութեան կազմութեանը, ի շահ այս պետութեան՝ այս կերպով կատարելագործել օրէնքը։

Բացի այս ըսուածներէն, հրատարակեալ օրէնքին մէջ խնդիր կըլլան կրթական հարցն ու անոր յարակից միջոցները, իսկ չհրատարակուած օրինագիծերու յօդուածներուն մէջ համայնքային խորհուրդներու խնդիր կայ։

Վերոյիշեալ կէտերը սերտ յարաբերութիւն ունենալով առանձնաշնորհեալ իրաց վիճակին հետ, պատրիարքարանը կը խնդրէ կառավարութենէն զինքը ժամանակին ու որոշապէս վստահեցնել, թէ այս օրէնքով չպիտի դպչուի յոյն պատրիարքարանին ու ազգին իրաւունքներուն ու առանձնաշնորհումներուն։ Երեսփ. յանձնաժողովին օրինագիծը խօսք կընէ, թէ կառավարութիւնը պարտաւոր է մասնաւոր օրէնք մը առաջարկել համայնքներու և գիւղերու վարչութեան համար, բայց կառավարութեան կողմէ երեսփ. ժողովին ներկայացուած յարակից օրինագիծէն ի յայտ կուգայ ձգտում մը, թէ խառն գիւղերուն մէջ վարչային ժողովները ըլլան խառն ու բաղկացած քրիստոնեաներէ և իսլամներէ, միասին ընտրուած։

Պատրիարքարանը այժմէն իսկ կը խնդրէ, որ այսպիսի բան մը տեղի չունենայ։

Գիւղերուն մէջ, ուր կրօնական համոզումներն ու սովորոյթները մեծ ազդեցութիւն կը գործեն և ուր խիստ անձուկ է շրջանակը, վարչային խորհուրդը յաճախ կը միջամտէ նոյն իսկ ընտանեկան կեանքի ամենափոքր մանրամասնութիւններուն։ Եւ բոլորովին հակառակ է կարծել, թէ քրիստոնեայք ու իսլամք պատշաճ պիտի գտնեն այսպիսի խորհուրդ մը։

Միակ բանը, որ պիտի պատահի, սա պիտի ըլլայ, թէ քրիստոնեայ գիւղերուն համար բռնապետութիւն մը պիտի դառնայ այսպիսի խորհուրդ մը, քանի որ իսլամներուն յատուկ տիրապետութեան ոգին պիտի գերակշռէ ու գործադիր իշխանութիւնն ալ անոր պիտի օգնէ, որով ետ պիտի դառնանք դէպի այն ժամանակները, ուր քրիստոնեաներն առարկայ էին քմահաճ տրամադրութիւններու։

Պատրիարքարանը ներկայացնելով այս բոլորը ըստ վերոյիշեալ սկզբունքներուն՝ կը սպասէ փոփոխումը օրէնքներուն և անոնց յարակից օրինագիծերուն։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՅՕԳՈՒՏ «ՄՇԱԿԻ» ՖՈՆԴԻ

(Նամակ խմբագրութեան)

Թիֆլիս, 29 յունիսի

«Մշակի» 40-ամեակի Յոբելեանական Յանձնաժողովը շնորհակալութեամբ ստացաւ յօգուտ «Մշակի» ֆոնդի Սամարղանդից՝ «Ցարգողից» 3 ր., 2) Գրօզնիից՝ Դաւիթ Առաքելեանից 2 ր., 3) Թիֆլիսում Ջհան Աթայեանից 3 ր., 4) Պետերբուրգից՝ պրոֆ. Վ. Ի. Վարդանեանից, նրա ձեռքով հաւաքված 100 ր., (Նուիրել են Գր. Տիգրանեան 5 ր., Վ. Վարդանեան 10 ր., Կիւտեան 3 ր., Աւ. Քալանթար 10 ր., Արմենակ Բուդաղեան 5 ր., Ս. Մութաֆեան 5 ր., Ի. Բաղրամեան 3 ր., Ն. Ադոնց 5 ր., Ս. Զավրիեվ 10 ր., Ա. Սերեբրեակեան 5 ր., Ս. Օսկանեան 5 ր., Ի. Տէր-Մաթուզեան 5 ր., № 143 1 ր., Գ. Խաչատրեան 3 ր., Ս. Բուդաղեան 10 ր., Ասվադուրեան 10 ր., Տ. Տէր-Մաթուզեան 5 ր.)։ Գումարն է 108 ր., որ աւելացնելով նախորդ ստացված 27,762 ր. 07 կ. գումարին (տես «Մշակ» № 139), համագումարն է 27,870 ր. 07 կ.։

Յանձնաժողով

—

Ցուցակ Արմաւիրի նուիրատուների

Արմաւիրի հանգանակիչ մասնաժողովը «Մշակի» ֆոնդի համար ստացել է նուէրներ հետեւեալ անձերից.

Առևտր. Տուն «Եղբ. Սէֆէրեանների» 75 րուբ., Ա. Տարասեանից, Զ.-բէկ Բալուզեանից և եղբ. Բաբոեվների 50-ական րուբ., Առևտր. Տուն «Եղբ. Ունանովների» 25 ր., Պ. Ա. Մուրատովից 10 ր., Ս. Ի. Սէֆէրեանից 10 ր., Ե. Ն. Բաբոեվից 20 ր., Ն. Մ. Գուրջիեանից 5 ր., Ե. Տ. Այվազեանից 6 ր., Ն. Լ. Գէրգասեանից 3 ր., Գ. Ս. Այվազեանից 1 ր., բժ. Բախչէվից 2 ր., Գ. Տ. Այվազեանից 3 ր., Մարգարիտ Այվազեանից 35 ր., եղբ. Գրիգորեաններից և Նիկողոսեանից 10 ր., Առևտր. Տուն «Ն. Շահ-Նազարովից և Մ. Խաչատուրովից» 25 րուբլի, Առևտր. Տուն «Պ. Գասպարով և Ընկ.»-ից 25 ր., Առևտր. Տուն «Եղբ. Դաւիդովների» 20 ր., եղբ. Ալլահվերդեաններից 15 ր., եղբ. Գասպարեաններից 10 ր., (ստորագրութիւնը անընթեռնելի) 10 10 ր., եղբ. Նազարեաններից 5 ր., Մ. Ա. Ակսենտովից 3 ր., Ց. Ս. Ազաբէկեանից 10 ր., Կ. Ազախանեանից 15 ր., Կ. Ն. Վորոնցովից 5 ր., Ա. Մ. Հալաջեանից 3 ր., Դանովից 2 ր., Ուլուբէկովից 1 ր., Կուսիկովից 1 ր., Ա. Առաքելեանից 1 ր., Պ. Գնէդինից 5 ր., Գ. Զուբարեանից 1 ր., Ա. Սէֆէրեանից 1 ր., Պետրոսեանից 10 ր., N. N.-ից 6 ր., Բ. Չէնաէմիրովից 1 ր., N. N.-ից 3 ր., Ռ. Տէր-Շմաւոնեանից 1 ր., մի գրասենեակից 1 ր., Վ. Բոգինովից 5 ր., Պիլժակից 1 ր., Զարսկից 20 ր., Մ. Սվէշնիկեանից 15 ր., (անընթեռնելի) 3 ր., (անընթեռնելի) 10 ր., Վ. Վասիլէվից 10 ր., Ս. Տիխոմիրովից 3 ր., (անընթեռնելի) 5 ր., Պ. Մարիցովից 5 ր., Մ. Ս. Գասպարեանից 10 ր., Վ. Պ. Սկօր....ից 5 ր., Պացից 3 ր., (անընթեռնելի) 5 ր., Երըշևվից 10 ր., (անընթեռնելի) 5 ր., Մ. Ս. Տամբիէվից 10 ր., Ա. Տէր-Աւետիսեանից 20 ր., Ա. Ա. Դաւթեանից 5 ր., Բ. Ա. Դաւթեանից 5 ր., Ց. Յովհաննիսեանից 1 ր., Վ. Նազաեանից 3 ր., Ս. Եգորովից 3 ր., Պ. Ն. Մուրատովից 5 ր., Արտէմիէվից 1 ր., Մ. Նազարեանից 1 ր., Մկ. Խալաթեանից 5 ր., Առևտր. Տուն «Բահրամով, Ա. Տէրտէրեանց և ընկ.»-ից 5 ր., Առևտր. տուն «Ալլահվերդեան, Գ. Այվազեան և Ընկ.»-ից 5 ր., Կ. Ս. Ադամալեանից 2 ր., Եղբ. Կ. և Ս. Ջաստֆեաններից 2 ր., Ջաղուպովից 15 ր., Շապօշնիկովից 10 ր., (անընթեռնելի) 5 ր., եղբ. Այդինեաններից 5 ր., (անընթեռնելի) 3 ր., (անընթեռնելի) 2 ր., (անընթեռնելի) 2 ր., Ց. Գուրջիեանից 1 ր., Գ. Կիրակոսեանից 1 ր., Թ. Ստեփանեանից 2 ր., Ս. Աւետեանից 1 ր., «Աղթամար» ընկ.-ից 2 ր., Մ. Մովսէսեանից 2 ր., Ց. Մելիքեանից, Մ. Օհանէսեանից, Սահ. Սարգսեանից, Ս. Սիրոյեանից, Ստ. Սարգսեանից, Ն. Խաչատրեանից, Ս. Պալուզոնխանովից, Ա. Սարգսեանից, Նիկ. Կարոյեանից, Մ. Գ. Ցարութիւնեանից և Տ. Մանուկեանից 1-ական րուբ., Նիկ. Սարգսեանից, Մ. Մանուկեանից և Մ. Կարապետեանից 50-ական կոպ., Առևտր. Տուն «Բահրամով, Ա. Տէրտէրեանց և Ընկ.»-ից 5 ր., Ց. Եթերեանից 3 ր., Տ. Աւագեանից 1 ր. 50 կ., Ա. Քամալեանից, Լ. Փիլիկեանից, Տ. Գրիգորեանից և Վարդանեանից 1-ական րուբ., Аукціон. залъ-ից 2 ր., Զ. Բաբոեվից 3 ր., Մ. Այդինեանից, Ստ. Թամբուչից և Ս. Խարապայեանից 50-ական կոպ., Ա. Նազարեանից 3 ր., Մ. Գրոմովից 3 ր., Իվան Սէդ...-ից 2 ր., Իվ. Ուզունեանից 1 ր., Ա. Ջէնտիլբից 2 ր., Ա. Օհանովից 1 ր., Կարակաշէվից 1 ր., Ա. Դաւիդովից 1 ր., Գր. Մալայկայից և Խ. Իվանովից 50-ական կոպ., Կ. Բաբոեվից, Շաուաշվիլիից, Վ. Այվազեանից և Ա. Զարգարեանից 1-ական րուբ., Կիկնօ...ից, Ա. Դաւթեանից, Հալաճեանից, Վիկտոր Միխայլովից և մի ոմնից 50-ական կոպ., Խիտարովից 20 կոպ., Դոպիրի և Ընկ.-ից, Ց. Յովհաննիսեանից, Ց. Զօպուրովից և Ա. Կիրակոսեանից 3-ական րուբ., Ս. Աբէլեանից և Ս. Ցակոբեանից 1-ական րուբլի։

Ընդամենը հանգանակված է 845 ր. 20 կ., որից դուրս գալով 31 ր. 50 կ. ծախքը (լրագիրներում տպված յայտարար., դրամի փոխադր., հեռագիրների և այլն), Յոբելեանական Յանձնաժողովին է ուղարկված կանխիկ դրամով 813 րուբ. 70 կոպ.։

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ՕԾՄԱՆ ՇՈՒՐՋԸ

(Հեռագրով)

Էջմիածին, 29 յունիսի

Կաթողիկոսը ժամանեց Էջմիածին երեքշաբթի, յունիսի 26-ին, կէսօրից յետոյ ժամը 4-ին։

Պատրաստութիւններ են տեսնվում օծման համար, որ պէտք է տեղի ունենայ կիրակի, յուլիսի 1-ին։ Օծող բոլոր 12 արքեպիսկոպոսները և եպիսկոպոսները ներկայ են։

Փոխարքայի ներկայացուցիչ գաղտնի խորհրդական Հակէլի համար պատրաստված է վեհարանում բնակարան։ Շրջակայ գիւղերից ժողովուրդը սկսում է գալ, բայց բազմութիւնը սպասվում է շաբաթ երեկոյեան և կիրակի։

—

Պետերբուրգից Թիֆլիս եկան և մեկնեցին Էջմիածին, կաթողիկոսական օծման հանդէսին ներկայ գտնվելու համար, պրոֆեսոր Վ. Իվ. Վարդանեան և պրիվատ-դոցենտ Ն. Ադոնց։

—

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի Թիֆլիսի Ընդունելութեան Յանձնաժողովը իր կողմից Նորին Վեհափառութեան օծման հանդէսին Էջմիածին ներկայ գտնվելու համար ընտրեց Ա. Մելիք-Ազարեանին, Կ. Սերոբեանին և Գիւտ ք. Աղանեանին։ Զօրբորդ ընտրված բժ. Նաւասարդեանը հրաժարվեց։

—

Թիֆլիսի քահանայական դասի կողմից կաթողիկոսական օծմանը ներկայ լինելու համար ընտրված են ներկայացուցիչներ՝ Սարգիս աւ.-ք. Տէրոյեան և Աշոտ ք. Թեմուրազեան։

—

Կաթողիկոսի օծմանը «Աղբիւրի» և «Տարազի» կողմից լիազորված է այդ թերթերի աշխատակից բանաստեղծ Յովհ. Յովհաննիսեանը, Նորին Վեհափառութեան շնորհաւորելու։

ՎԵՀԱՓԱՌԻ ՄՈՒՏՔԸ ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏ

Վաղարշապատ, 26 յունիսի

Այսօր, երեկոյեան ժամը մօտ 3-ին, մայր տաճարի ազդարար և երրորդ կոչված զանգը միաբանութեանը և հասարակութեանը հրաւիրեց եկեղեցի և աւետեց Վեհափառի մօտալուտ գալուստը։

Թէ միաբանութիւնը և թէ քահանաները շուրջառ առած՝ գլուխ ունենալով Սուքիաս արքեպիսկոպոսին՝ խաչով, խաչվառով ու կերոններով դիմեցին դէպի Վաղարշապատի հրապարակը, որտեղ շինված էր Վաղարշապատի հասարակութեան կողմից մի հոյակապ յաղթական կամար, որը զարդարված էր չորս գոյնանի կտորներով, թարմ ոստերից և տերևներից հիւսված շղթաներով, կաթողիկոսական խորհրդանշաններով և երկու սիւների կիսին շինած փոքրիկ պատշգամբներով, որոնց վրա կանգնած էին երկու փոքրիկ, հրեշտականման սպիտակ հագնված օրիորդներ, որոնք պէտք է Վեհի ոտների առաջ ծաղիկներ ցանէին։ Ահա այդ կամարի տակ կանգնած սպասում էր հոգևորականութիւնը։

Կայարան էին գնացել դիմաւորելու տեղապահ Յուսիկ արքեպիսկոպոսը, սինոդի անդամները, Այվատեան Սահակ արքեպիսկոպոսը, վանական կառավարութեան նախագահ Ներսէս վարդապետ Մելիք-Թանգեանը, տեղիս գաւառապետ Լ. Լէմերմանը և Վաղարշապատի կողմից ընտրված պատգամաւորները, որոնք ներկայացել էին Վեհին սալօն վագոնում։

Ժողովրդի կապած կամարի վրա գրված էր՝ «բարի գալուստ»։ Այդ կամարից մինչև մեծ դարպասը երկու կողմից տնկված էին ցցեր, որոնք միացել էին միմեանց հետ թարմ ոստերից և տերևներից հիւսված շղթաներով իսկ մինչև Տրդատայ դուռը կոչված դարպասը ճանապարհին փռված էր կանաչ խոտ և ոստեր։

Տրդատայ դռնից մինչև Իջման Սեղանի առաջ փռված էր կարմիր մահուդ, որի վրայով անցաւ Վեհափառը։

Վեհափառի անցնելու փողոցները զարդարված էին ծառերի ճիւղերով, գորգերով և դրօշակներով։

Ճեմարանի դարպասի առաջ, գլխաւոր փողոցի վրա, որտեղից պէտք է անցնէր կաթողիկոսական շքերթը, ճեմարանի ուսուցիչների և ծառայողների կողմից կանգնեցված էր մի յաղթական կամար։

Կամարի կենտրոնում կանգնեցված էին երկու ուրիշ փոքրիկ կամարներ, որոնցից վերևինի վրա ամրացված էր կաթողիկոսական ոսկեգոյն խորհրդանշանները։ Վերի փոքր կամարի աջ և ձախ կողմերում և կենտրոնում ամրացած էին թարմ և գոյնզգոյն ծաղիկներից պատրաստված երեք տառեր՝ «Գ. Ե. Կ.»։

Իսկ միւս փոքր կամարի ճակատին արձանագրված էր՝ «Բարի վերադարձ ճեմարանի սիրեցեալ Հայրապետին»։ Առանձին խորհրդաւորութիւն էին տալիս կամարին նրա սիւների ծայրերին դրված երկու խուրձ ցորեն՝ գերանդիները մէջին, որոնք նշան էին տարվայ հացի առատութեան և պտղաբերութեան։ Այս կամարի մօտ Նորին Վեհափառութեան կառքը կանգ առաւ։ Նորին Վեհափառութեանը դիմաւորեցին ճեմարանի ուսուցիչները և պաշտօնեաները, որոնց կողմից բարի վերադարձ մաղթեց ճեմարանի ուսուցիչ Մ. Աբեղեանը։

Այնուհետև Վեհափառն աջը առան ճեմարանի ուսուցիչները և պաշտօնեաները, ուրից յետոյ շքերթը յաղթական կամարի տակով առաջ անցաւ դէպի Վաղարշապատի հրապարակը, ուր Վաղարշապատի հասարակութեան կանգնեցրած հոյակապ յաղթական կամարի տակ սպասում էր հոգևորականութիւնը։ Երբ Վեհափառը կառքից իջաւ, Վաղարշապատի հասարակութեան կողմից աղ ու հաց ներկայացրեց տեղական տանուտէր Հ. Յովսէփեանը, իսկ Կ. Գառնեանը կարդաց մի ուղերձ։ Ապա Վեհափառը մտաւ ամպհովանու տակ, որը կրում էին չորս պատուաւոր վաղարշապատցիներ, շուրջառ առաւ և «Հրաշափառ» շարականի երգեցողութեամբ ու կեցցէների տակ թափորը շարժվեց դէպի մայր տաճարը։ Վեհափառը մտնելով եկեղեցի ծունկ չոքած համբուրեց Իջման Սեղանի առաջ դրված խաչը և աւետարանը, ապա լուսարարապետ Ղեւոնդ եպիսկոպոսի հետ ասաց «Ուրախ եղէ» սաղմոսը։ Երբ սաղմոսը վերջացրին, Սուքիաս արքեպիսկոպոսը առաջ անցաւ և միաբանութեան կողմից բարի գալուստ մաղթեց, որից յետոյ Վեհափառը պահպանիչով օրհնելով թէ միաբանութեանը և թէ համագումար ժողովրդին, ուղեկցութեամբ քահանաների, վարդապետների ու եպիսկոպոսների՝ գնաց վեհարան։ Ինչպէս իմացանք, կայարանից մինչև Վաղարշապատ գալը Վեհափառին ներկայացել են ճանապարհին մօտ գտնված թէ թուրք և թէ հայ գիւղացիները իրանց մոլլաներով և քահանաներով, մատուցանելով Վեհափառին աղ ու հաց։ Մոռացայ ասելու, որ կաթողիկոսական գաւազանը և խաչը կրում էին Խաչիկ և Սիոն ծայրագոյն վարդապետները։ Վեհափառի հետ բացի իր շքախմբից եկել էին նաև Ներսէս և Անանիա արքեպիսկոպոսները և Մխիթար ու Սևանի վանահայր Փիլոյեան եպիսկոպոսները։ Վեհափառի գալստեան առիթով Երևանից եկել էր սինոդի պրոկուրոր Փ. Մելիք-Օհանջանեանը։ Օծումը տեղի է ունենալու կիրակի օրը, յուլիսի 1-ին։

Վահան ք. Աղազարեան

ՓՈՔՐԻԿ ՆԿԱՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երկու տասնեակ տարի է, ինչ գոյութիւն ունի մեզանում ժողովրդական թատրոնը, որը սկիզբն առնելով, ծնվելով Աւճալեան աուդիտորիայում՝ այնուհետև անցաւ ժողովրդի սիրտը Հալաբար, իսկ այժմ հանգստանում է ապահովաբար Զուբալովի անուան ժողովրդական փառահեղ թատրոնում։

Երևի մի օր լոյս կը տեսնէ այդ բազմաչարչար հաստատութեան պատմութիւնը, թէ որպիսի զրկանքներով, չարչարանքներով և նեղութիւններով սկիզբը դրվեց այդ համակրելի գործին և որպիսի զոհողութիւններով մի բուռը մարդկանց կողմից՝ այդ գործը բերվեց-հասցվեց մինչև այժմեան վիճակին։

Եղաւ մի ժամանակ, երբ այդ գործին նուիրվածները համարեա թէ գաղտագողի էին աշխատում, փորձեր կատարում, մինչև հազար ու մի դժուարութիւններով ստացվէր ներկայացում տալու իրաւունքը...

Անցան այդ տխուր յիշատակելի օրերը և ահա, վերջապէս, այդ ասպարէզում գործօղները արդէն ստացել են կառավարութեան կողմից հաստատված մի ծրագիր՝ ժողովրդական ներկայացումներ կազմակերպելու համար։

Մինչև այժմ սիրողները գործում էին անվարի՝ Թիֆլիսի Հայոց Դրամատ. Ընկ. աֆիշայով. հաշւետուութիւնը, գործավարութիւնը, վարչական անձանց ընտրութիւնները լինում էին ոչ-հրապարակօրէն, այլ սիրողների նեղ շրջանակում. և գուցէ մասամբ այդ է պատճառը, որ ցաւով սրտի վերջերս նկատում ենք ժողովրդական ներկայացումների յամենայն դէպս ոչ առաջադիմութիւնը, լուրջ և շնորհալի սիրող-սիրողուհիների սակաւութիւնը և առհասարակ այդ գործի մի տեսակ քարացումն...

Մենք նորահաստատ կանոնադրութեանը մեծ նշանակութիւն ենք տալիս ժողովրդական ներկայացումների գործում և կարծում ենք, որ այդպիսին հնարաւորութիւն կը տայ հասարակութեան լայն խաւերին հետաքըրքրվելու ժողովրդական թատրոնով և մասնակից լինելու՝ մինչև այժմ մի խումբ մարդկանց կրած ծանր աշխատանքներին։

Ժողովրդական թատրոնի հայկական սէկցիան արդէն վաղուց պէտք է ստացած լինի այդ հաստատված ծրագիրը, սակայն տարակուսած ենք մնացել, թէ ինչու չէ հրաւիրում առաջին ընդհանուր ժողովը և վերակազմված ուժերով հիմնիկվանից պատրաստվում եկող տարվայ թատրոնական սէզօնին. չէ որ այժմվանից հարկաւոր է մշակել բէպէրտուար, հրաւիրել և բէժիսօր, գուցէ և դերասան-դերասանուհիներ՝ ներկայացումների անսամբլը ուժեղացնելու համար։

Վերջապէս, հէնց սէկցիայի կազմի ընտրութիւնը անհագին նշանակութիւն ունի գործի աջողութեան համար, թէ ովքեր են լինելու։

Գարնանը ընդհանուր ժողով գումարելը թատրօնական գործում անվիճելի է համարվել նաև Հայոց Դրամատ. Ընկ. մէջ, ուստի այդ կարևոր և օգտաւէտ սկզբունքը պէտք է մտցնել նաև Ժողովրդական Թատրոնի կազմակերպութեան մէջ և օր առաջ իրագործել այդ գեղեցիկ սկզբունքը։

Սպասում ենք։ Շիրին

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿՈՒԼՏՈՒՐԱՅԻ ՎԻՃԱԿԸ ԵՒ ՆՐԱ ԳՈՅՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ *)

(Սօցիօլօգիական էտիւդ)

III

Ամենից առաջ շեշտենք այն յայտնի փաստը, որ մեծ ու տիրող ազգերի մէջ բուրժուական կուլտուրան շատ աւելի բազմակողմանի է և որակով աւելի բարձր ու արժէքալից, քան մանր ու հպատակ ազգերի մէջ։ Հէնց այն հանգամանքը, որ հպատակ ու ճնշված ժողովուրդների բուրժուազիան իր ազգային իրականութեան մէջ չունի դասակարգային պետութիւն իր տրամադրութեան տակ, այսինքն զուրկ է իր սեփական-ազգային քաղաքական ուժից և ենթակայ է օտար ազգի քաղաքական իշխանութեան, այդ հանգամանքը գալիս է ըստ էութեան բնորոշելու հպատակ ժողովուրդների ազգային կուլտուրաների վիճակը, նրանց բովանդակութիւնն ու արժէքը։ Սոսկ մասնաւոր կուլտուրան է, որի մէջ պարփակվում ու արտայայտվում է այդ ժողովուրդների առհասարակ կուլտուրան.—մայրենի լեզու, ազգային դպրոց, գրականութիւն, մամուլ ու թատրոն, ուրիշ ոչինչ։ Եւ չենք խօսում, որ կան երկիրներ, ուր պետական բէժիմը բոնի միջոցներով արգելում է նոյն իսկ ազգատիկ կուլտուրան զարգացնելու։

*) Տես «Մշակ» № 140.

Այդ տեսակէտից հայերը աւելի «բարեբաստիկ» վիճակի մէջ են. ամենագլխաւորը՝ նրանք ունեն հոգևոր-ազգային դպրոցներ, որոնցից զուրկ են մնացածները:

Այժմ հարց է ծագում բնականօրէն. ինչ օբիեկտիվ պայմանների ծոցում կարող է հպատակ ժողովրդի մտաւոր կուլտուրան իր գոյութիւնը պահպանել, աճել ու զարգանալ:

Մենք տեսանք, որ եւրոպական տիրող ազգերի մէջ կուլտուրական ճիւղերն ու գործօնները ստացել են կապիտալիստական շահագործութեան բնաւորութիւն, իսկ եթէ կան այնպիսի ֆունկցիաներ (լուսաւորութեան գործը և այլն), որոնք անմիջական պրօֆիտ չեն բերում, այնուամենայնիւ ունեն կապիտալիստական տնտեսութեան բնաւորութիւն, որովհետև նրանց արած մինուսները՝ հարկային սիստեմի, պետական գանձարանի միջոցով հաւասարակշռւում են ուրիշ աղբիւրների տուած խոշոր պլիւսներով:

Մանր, հպատակ ազգերի մտաւոր կուլտուրան, ընդհակառակը, զուրկ է գրեթէ միւս միջոցներից. Նա ոչ կապիտալիստական-առևտրական շահագործութեան և ոչ կապիտալիստական տնտեսութեան բնաւորութիւն ունի: Ոչ բուրժուան է խոշոր դրամագլուխ դնում մէջ տեղ դպրոցներ բաց անելու, գրականութիւն ծաղկեցնելու, թատրօն բարգաւաճելու և ոչ օտար պետական գանձարանն է նպաստ տալիս այդ նպատակով:

Ինչո՞ւ է հպատակ ու ճնշված ժողովուրդների*) բուրժուազիան այնքան անտարբեր դէպի իր ազգային կուլտուրան: Իրաւացի՞ են արդեօք հայկական իդէալիստները իրանց գանգատների և յարձակումների մէջ ունևոր խաւերի դէմ:

Այդ հարցերին լրիւ ու որոշակի պատասխանելու համար, անհրաժեշտ է նախ շօշափել այն խնդիրը, թէ արդեօք այդ ժողովուրդների բուրժուազիան en masse, որպէս հասարակական կաթեգորիա, ապրում է իր ազգային կեանքով. կա՞ն այնտեղ շահագրգռութեան յենակէտներ ու օբիեկտներ, որոնք այս կամ այն յարաբերութեամբ օղակէին այդ ուժեղ ու առաջաւոր դասակարգին իր ազգային շրջափակ իրականութեան հետ:

Մենք կը պատասխանէինք այո և ոչ, բայց աւելի ոչ, քան այո. աւելի ոչ գոնէ այնքան, որքան ազգային իրականութիւնը կը մնայ ճնշված, ինքնուրոյն զարգացման իրաւունքներից բռնաբարված վիճակի մէջ:

Այս լակօնական թեր և դէմ պատասխանը տրամաբանօրէն բղխում է այն հակասական իրողութիւնից, այն՝ կարող էի համարեա ասել՝ տրագիկ դուալիզմից, որի մէջ գտնվում են առհասարակ մանր ու ընկճված ժողովրդական տարրերը և մասնաւորապէս նրանց բարձր խաւը՝ բուրժուազիան:

Հպատակ ազգի բաղկացուցիչ էլեմենտները գտնվում են՝ այսպէս ասած՝ ձգտումների և պարտականութիւնների մի անողոք երկուութեան մէջ, որից բնաւ ազատ են տիրող ազգի բաղկացուցիչ էլեմենտները: Վերջիններիս բոլոր գործերն ու արտադրութիւնները իրանց բնոյթով և անմիջական հետևանքներով ազգային են, որովհետև ազգային է այն լեզուն, որի միջոցով նրանք արտայայտվում են, և այն պետական-քաղաքացիական հողը, որի վրա նրանք արտայայտվում են: Միանգամայն այլ է առաջինների կամ հպատակ ժողովրդի վիճակը: Այս ազգային իրականութիւնը և պետական-քաղաքացիական պատկանելիութեան փաստը կազմում են երկու անհաշտ, դիվերգենտ դրութիւններ: Նա նկատվում է պետութեան կողմից որպէս այլազգի քաղաքացիների մի կաթեգորիա՝ դրված որոշ պարտականութիւնների և իրաւունքների առաջ՝ միւս քաղաքացիական գրուպպաների հետ միասին:

Հարց է ծագում, թէ արդեօք հպատակ, օրինակ հայ ժողովրդի բուրժուազիան այդ երկու իրականութիւններից՝ քաղաքացիական և ազգային՝ որին մտնելու և որով հետաքրքրվելու կենսական մղումներ է զգում ու արտայայտում:

Անտարակոյս առաջին կամ պետական-քաղաքացիական իրականութեան, որին մտնելու նրա գերագոյն շահագրգռութիւնը կարելի է ստորաբաժանել երեք հիմնական մօտիվների, — տնտեսական շահագործութեան, դասակարգային քաղաքականութեան և մտաւոր-հոգեկան կուլտուրայի:

Հայ բուրժուազիան՝ իր առևտրական, բանկային-ֆինանսական և ինդուստրիական գրուպպաներով կազմում է, անկասկած, ռուս կամ աւելի ճիշդ՝ համապետական բուրժուազիայի մի անմիջական բաղադրիչ մասնիկը: Նա, գտնվելով արդիւնաբերական նոյն պայմանների մէջ և սօցիալական միևնոյն յարաբերութիւնների ծոցում, կարիք ու առիթ ունի բազմակողմանիօրէն շփվելու ռուս բուրժուազիայի հետ այն բոլոր կէտերում ու խնդիրներում, որոնք շօշափում են կապիտալիստական շահագործութեան ինտերեսները. բուրժուազիայի սօցիալական դիրքը դէպի շահագործութեան պրօցեսի ստորին բևեռում կանգնած իր անմիջական հակառակորդը՝ պրօլետարիատը: Նրա՝ այսպէս ասած արդիւնաբերական վերաբերմունքը դէպի խոշոր կալուածատիրական կատեգորիան, դէպի արհեստային մանր՝ արդիւնաբերական խաւը, — երկուսն էլ ակնյայտնի խոչընդոտներ յաղթանակող ինդուստրիալիզմի նուաճումների առաջ: Վերջապէս նրա լարված ուշադրութիւնը դէպի ներքին ու արտաքին շուկաների վիճակը, դէպի հում նիւթերի ու արտադրական իրերի արտահանութեան և ներմուծման հարցը, մաքսային տարիֆը, բօրսային-դրամական կուրսը և այլն:

Այս բոլոր շահագրգռական մօմենտները փաստօրէն ամփոփում են ողջ պետութեան բուրժուազիայի բոլոր մասնիկներին մի ընդհանուր շրջանակի մէջ, առանց հեռաւորապէս անգամ անդրադառնալու նրանց ազգային պատկանելիութեան տարբերութիւնների վրա: Եւ տեխնիկական այն կուլտուրան, որ իր նոր-դարեան յեղաշրջումների ընթացքում եկաւ «չորրորդ դաս» ստեղծելու՝ իր միջազգային բնաւորութեամբ, նոյնը նացիօնալիստ բուրժուազիայի տարբեր մասնիկներին (ըստ ազգային պատկանելիութեան), շատ էական խնդիրներում, իրար հետ ամուր օղակեց ինտերնացիօնալ պլատֆորմի վրա:

Սկզբունքով, mutatis mutandis, համապետական բուրժուազիայի նոյն համերաշխութիւնը գտնում ենք նրա դասակարգային քաղաքականութեան հողի վրա: Նրա մասնիկները համակարծիք են քաղաքական կեանքում րէֆօրմատորական փոփոխութիւններ մտցնելու «մաքսիմալ» ձգտումների մէջ. համակարծիք՝ նպատակի և սրան հասնելու միջոցների որակի մէջ: Համապետական բուրժուազիայի քաղաքական հայեացքների համերաշխութիւնը բնանհրաժեշտօրէն բղխում է նրա, ինչպէս մենք վերև տեսանք, տնտեսա-առևտրական շահերի սկզբունքային համերաշխութիւնից:

Հայկական բուրժուազիայի նոյն փաստական համառուսականացման երևոյթը՝ խոշոր ծաւալով և բազմակողմանի արտայայտութիւններով՝ գտնում ենք նաև մտաւոր-հոգեկան կուլտուրայի սահմանում: Հայկական բուժուազիան՝ իր ողջ ինտելիգենցիայով՝ կենսապէս շահագրգռված է զինվել պետական լեզուով, տիրապետող ազգի կուլտուրայով, որովհետև դա կեանքի, ապրուստի հարց է, մրցութեան ու առաջադիմութեան պահանջ: Նրա մատաղ սերունդը անհրաժեշտօրէն ուսանում է պետական դպրոցներում, տիրապետում պետական լեզուին, որովհետև այդ է թելադրում րէալ իրականութեան կաթեգօրիկ կարիքը, կեանքի զանազան կարիէրաներում պիտանի, փորձառու-գործնական, ճարպիկ ու կոչումաւոր հասարակութիւն դառնալու գերագոյն շահը: Երևոյթի այդ արտաքին պրօցեսը առաջ է կոչում իր բնական հետևանքները: Այդպիսի պայմաններում կրթվող սերունդը ոչ միայն մոռանում է իր մայրենի լեզուն, կատարելապէս խորթանում նրանից, այլև կերպարանափոխվում է նրա ներքինը. կաղապարվում է մի հոգեբանական աշխարհ, որ բոլորովին օտար սահմաններում է որոնում իր մտաւոր-կուլտուրական հետաքրքրութեան օբիեկտները, իր հասարակական գործունէութեան հանգրուանները:

Տիրող ազգի լեզուն, դպրոցը, գրականութիւնը, մամուլը, թատրօնը, — մի շարք գործօններ են սրանք, համապետական կեանքում անպայման տիրապետող արժէքներ, որոնցով հետաքրքրվելն ու զբաղվելը տալիս են շօշափելի փոխ-հատուցումներ՝ մրցութեան զէնքեր սօցիալական կեանքի կռւում, մտաւոր-կուլտուրական վայելքներ և հոգեկան-էսթետիկական բաւականութիւններ:

Այս բոլորից հասկանալի է, թէ ինչու հայ բուրժուական հասունացած և հասունացող սերունդները անպայման գերադասում են տիրող ազգի մտաւոր կուլտուրայի այդ լիարժէք գործօնները և անխուսափելիօրէն օտարանում իրանց ազգային աղքատիկ իրականութիւնից: Հասկանալի է, թէ ինչու բուրժուական րէալիստ-ուտիլիտարիստ-կարիէրիստ ինտելիգենցիայի ընտուար բանակը ոչ մի հիմնական կապ և ամուր յենակէտ չունի իր ազգային իրականութեան հետ ու մէջ, և իրերի բնական բերմունքով առաջ է գնում նա անսայթաք ապազգայնացման հարթ ուղիով: Այնուհետև հասկանալի է դառնում նաև, թէ ինչու ինքը բուրժուազիան՝ հայ թէ նման որևէ հպատակ ազգի՝ իր դրական էներգիան, իր նիւթական բարիքները, այսինքն կապիտալը, ամենից առաջ և ամենից շատ գործադրում է յօգուտ պետական-քաղաքացիական մտաւոր-կրթական և այլ կուլտուրական հիմնարկութիւնների:

Սա իրողութիւն է, օբիեկտիվ պայմաններով պատճառակցված մի անողոք իրողութիւն, որ երբէք չի փոխվի՝ մանր-բուրժուական իդէալիստ ու մօրալիստ իդէօլօգների յորդորներից և բարձրագոչ գանգատներից: Անտեղի կը լինէր, անշուշտ, մատնացուցել արտաքոյ կարգի երևոյթների վրա. օրինակ՝ հայ եկեղեցական կալուածների գրաւումը կամ հայ-թուրքական ընդհարումները, երբ ցնցվում է ողջ ազգաբնակութիւնը և յարութիւն առնում թունաւորված շօվինիզմը, տիրապետում մարդկանց դառնացած մտքերի ու սրտերի վրա՝ ընդդէմ չարիք նիւթող ընդհանուր յանցագործի: Սակայն, նախ այդպիսի բացառիկ, աննօրմալ մօմենտները չեն կազմում հասարակական օրգանիզմի կեանքի բովանդակութիւնը. և երկրորդ՝ այդպիսի անակնկալ օրերին մթնոլորտին տիրում են և մասսաներ շարժում մեծ մասամբ հրապարակական դեմագոգիան և մտաւոր տերրօրիզմը: Եւ մենք հաւատացած ենք, որ նման փոթորկալից մօմենտներին յաջորդող հանգիստ ու նօրմալ ընթացքը հասարակական կեանքի՝ շատ աւելի ուժեղ րէակցիա է առաջ բերում ժողովրդի յոգնած ու պանիքով բռնված մտքի մէջ, քան եթէ բոլորովին չը լինէին այդ փոթորկալից մօմենտները և սրանց միջոցով արուեստականօրէն յարուցված շօվինիզմը:

Intimus

*) Ինչ ասել կուզի, որ այդպիսի ժողովուրդների մասին ասածները հաւասար չափով վերաբերում են և՛ հայերին, իբրև նման կացութիւն ունեցող մի տարր:

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ

Շատ անգամ խօսվել և գրվել է այն մասին, որ մեր գիւղերում ընդհանրապէս հասարակական գումարների վերաբերեալ տիրում է քաօսային դրութիւն և միանգամայն բացակայում որևէ հաշւետուութիւն ամենախոշոր գումարների շուրջն անգամ: Հազարներով ստացվում են և ծախսվում գումարներ առանց որոշ սիստեմի: Ստացական տալ կամ առնելը իսպառ գոյութիւն չունի: Կատարվում են այդ հաշիւները խզբզված, ջնջումներով լի «դաւթարների» միջոցով: Մեթօդն է՝ «սրանից առայ, նրան տուր»: Բնական է, որ այս ձևով պահվող հաշիւները շարունակ տեղիք լինեն տալիս անվերջ, բայց և արդարացի կասկածների: Եւ եթէ ի նկատի ունենանք թէ այն, որ գիւղական պաշտօնեաները լինում են առանց ռոճիկի, և թէ այն, որ այդ պաշտօնակատար անձանց ընտրելիս նրանց հետ միասին հասարակութիւնից չեն ընտրվում դրանց գործունէութեան վրա հսկողութիւն ունեցող կամ հաշւետես անձինք, այն ժամանակ պարզ կը տեսնենք, որ հասարակութիւնը ինքը գիտակցաբար թէ անգիտակցաբար գլանում է իր հաշիւների արթուն տէրը լինելու: Հաշւետեսներ ընտրելու մասին նա մտաբերում է միայն այն ժամանակ, երբ աւէկօւէները պատռվելով վերջապէս պատահաբար կենտրոնանում են որևէ պաշտօնեայի կասկածելի դարձած հաշիւների վրա: Իսկ եթէ հէնց սկզբից, պաշտօնեաներ ընտրելիս, ընտրվէին նաև վերահսկիչ-հաշւետեսներ, տան և առնեն ստացականների միջոցով, ունենան մշտական հսկողութիւն, այն ժամանակ առիթ էլ չէր լինի ոչ կասկածելու և ոչ էլ այստեղ «աւէկօւէներ և պատահաբար» խօսքեր գործածելու:

Մարդիկ տեսնում են և գիտեն այս կամ այն պաշտօնեայի գործունէութեան մէջ տեղի ունեցած անճշդութիւնների մասին, գիտենում են, բայց ոչինչ չեն ասում հրապարակով, որովհետև նրանց մէջ պակասում է երեսին ասելու վստահութիւնը, հասարակութեանը բարոյապէս և նիւթապէս շահագործող անհատներին ասպարէզից հեռացնելու համարձակութիւնը:

Եւ սեփական իրաւունքների շահերի տէր չը դառնալու՝ այդ ընդհանուր անտարբերութեան տխուր հետևանքը լինում է այն, որ հասարակութեան մէջ մեռնում է ամեն մի հաւատ և վստահութիւն դէպի բոլորը, որպիսի անվստահութեան շնորհիւ էլ մնում են անկատար հասարակութեան անունին պատիւ ու պարծանք բերող շատ և շատ գործեր:

Ո՛ր կողմից և ի՛նչ նպատակով էլ ուզում ես մօտեցիր հասարակութեանը, նա հաւատացած է, որ «ոչ ոք նրա համար ոչինչ չի շինի առանց ուտելու»:

Նա հաւատացած է այդպէս, որովհետև այդպէս են նրան սովորեցրել իրանց գործունէութեան հաշիւը հասարակութեան տալ դժուարացողները:

Սակայն գիւղային ինքը կարծես բաւական է համարում լոկ աւէկօւէներով կերակրվելը: Նա արթնութեան նշաններ է ցոյց տալիս արդէն և իր հաշիւների տէրը դառնալ փորձում:

Իսկ այդ հեշտութեամբ անելու համար հարկաւոր է, որ միանգամայն վերանայ հասարակական պատասխանատու պաշտօնեաներին «կողմնակի եկամուտներով» վարձատրելու տգեղ սովորութիւնը:

Պաշտօնեաներ ընտրելիս ընտրել միաժամանակ և հաշւետեսներ վստահութիւն վայելող անձերից:

Անպայման օրէնք դարձնել ստացականներով փող տալ և առնելու անհրաժեշտ սովորութիւնը: Այս բոլոր հարցերը արծարծվեցին յունիսի 17-ին կայացած հասարակական ժողովում, ուստի ցանկալի է, որ իրականացած տեսնվեն, որով որոշ չափով մօտեցած կը լինենք հասարակական հաշիւները խառնակութեան անդունդից լոյս աշխարհ հանելու ճանապարհին:

Բ. Մկրտումեան

Շնող գիւղ.

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Տեխնիկական ցուցահանդէսի փակումը

Բագու, 18 յունիսի

Այսօր պաշտօնապէս փակվեց ամիս և կէս առաջ բացված տեխնիկական ցուցահանդէսը:

Հասարակութիւն համարեա չը կար, կային պաշտօնական մարմիններ միայն:

Կ. Ի. Խատիսեան ցուցահանդէսի մասին կարճ զեկուցում տալով յայտնեց, որ ապրիլի 29-ից մինչև մայիսի 17-ը ցուցահանդէսն այցելել են ընդամենը 45,000 հոգի, որոնցից վճարողներ եղել են 36,000, այսինքն Պետերբուրգի տեխնիկական ցուցահանդէսից 5000 հոգի աւելի: Մուտքը 40—45 հազար րուբլի է եղել, իսկ ծախսերը 46 հազար րուբլի: Վերջին օրը միայն 5000 հոգի են այցելել: Խատիսեանը յայտնում է, որ ցուցահանդէսը կուլտուրայի նշանն է և համարվում է հասարակական քննութիւն: Խատիսեանի կարծիքով՝ Բագուի հասարակութիւնը փայլուն քննութիւն տուեց:

Ապա շնորհակալութիւն յայտնեց Փոխարքային, սրա օգնականին, քաղաքապետին և սրա օգնականին, քաղ. վարչութեանը, նաւթարդիւնաբերողներին, ցուցահանդէսը կազմակերպող յանձ. անդամներին և բոլոր ցուցահանդէսի ծառայողներին:

Ճառ-բացատրութիւնից յետոյ ցերեկ. ժամը 12-ին փակված յայտարարվեց:

Մի քանի խօսք.

Տալ Պետերբուրգի անունը և պետերբուրգցիների կուլտուրան համեմատել բագուեցիների կուլտուրայի հետ, դա առնուազն ծիծաղելի է. Ճիշդ է, պաշտօնական թւերը ցոյց են տալիս, որ Պետերբուրգի ցուցահանդէսը 40 հազար այցելուներ է ունեցել, բայց նրանք իսկական այցելուներ են, կուլտուրան է նրանց առաջնորդել դէպի ցուցահանդէս, այլ ոչ լոկ թամաշա անելու և ժամանակ անցկացնելու նկատումը:

Պետերբուրգը ունի $1^1/_2$ միլիոն ժողովուրդ, որի 75%-ը գրագէտ է, իսկ Բագուն ոչ աւել քան մի քառորդ միլիոն և որի 15%-ն է միայն գրագէտ. արդ՝ այդ ինչի՞ցն է, որ 40,000 պետերբուրգցիներ են այցելում, իսկ 45,000 բագուեցիներ:

Ինքնախաբէութիւնները արդիւնք չեն տայ, իսկ այդչափ փառասիրութիւնը՝ կուլտուրայի առաջադիմութեան վնասակար է:

Ս. Գարագաշ

ԺԱՄԱՆԱԿ Է

Երկու տարի է, որ մեր Երևանի թեմը ունի իր թեմական տեսուչները: Երկու տարի անցաւ, և մենք ոչ մի պաշտօնական տեղեկութիւն չունենք, թէ ի՛նչ են արել մեր թեմական տեսուչները: Մենք կարծում ենք, որ թեմական տեսուչները և թեմական հոգևոր իշխանութիւնը պարտաւորութիւն պէտք է համարեն հաշիւ և համար տալու, թէ ի՛նչ դրութեան մէջ են գտնվում մեր թեմի դպրոցները: Լրագրում երբեմն պատահում ենք հատ ու կտոր լուրերի, թէ թեմ. տեսուչը այստեղից այնտեղ գնաց, եղաւ այս դպրոցում, այն դպրոցում, և նկատելի է, որ նրանք միշտ «գոհ սրտով» հեռացել են: Բայց այժմ, երբ ամբողջ երկու տարի է անցել մենք իրաւունք ունենք պահանջելու, թէ, պարոններ, հրապարակ եկէք և ասացէք. ի՞նչ էք արել դուք այս երկու տարվայ ընթացքում, ինչ դրութեան մէջ են գտնվում մեր դպրոցները, ինչ հիմնական բարենորոգութիւնների կարիք ունեն մեր դպրոցները, ինչ կարիքներ կան մեր կեանքում, որոնք մեծ խոչընդոտներ են յարուցանում դպրոցական գործի ծաւալման համար, որի դէմ կռւելու համար հարկաւոր է և կողմնակի ինտելիգենտ անձանց օգնութիւնը: Եթէ նրանք կարդարանան, թէ իրանք պարտաւորութիւն ունեն միայն թեմական իշխանութեան հաշիւ տալու, այն ժամանակ մենք մեր դիմումը կուղղենք թեմական հոգևոր իշխանութեան և երկրորդ՝ մատնացոյց կանենք Ղարաբաղի թեմական տեսչի՝ Ս. Տէր-Աւետիքեանի օրինակը, որը իր տեսչութեան տակ գտնված դպրոցների պատկերը տուեց լրագրում: Եթէ մեր դպրոցները ժողովրդական են և նրանց նիւթական անձեռնութեան ժամանակ ժողովրդին են դիմում և յիշեցնում, որ նա է մեր դպրոցների տէրն ու տնօրէնը, այսօր այդ նոյն ժողովուրդը՝ մեր դպրոցների՝ տէրն ու տնօրէնը՝ իրաւունք ունի իր պաշտօնեաներից պահանջելու, որ յայտնեն, թէ ի՛նչ են անում իրանք:

Աւելի հետաքրքրական է իմանալ, թէ քանի՛ նոր դպրոցներ են բացված մեր թեմ. տեսուչների ջանքերի շնորհիւ. և թէ, առհասարակ, մեր թեմ. տեսուչները այցելում են այնպիսի գիւղեր, որտեղ դպրոցներ չը կան:

Այսպէս թէ այնպէս՝ կարծում ենք ժամանակ է, որ թեմ. հոգևոր իշխանութիւնը մի մանրամասն տեղեկագիր հրատարակէ, որից հնարաւորութիւն ունենանք իմանալու, թէ մեր թեմում որքան ծխական դպրոցներ կան, թէ նրանք թւով և որակով առաջադիմում են թէ ոչ, և վերջապէս կիմանանք՝ կարիք կա՞յ, որ թեմի արդիւնքներից տարեկան 5000-ից աւելի գումար ծախսվի թեմական տեսուչների պահպանութեան համար:

Mentor

Երևան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Կովկասի Փոխարքայի խորհրդի անդամ գաղտնի խորհրդական Ն. Հակկելը մեկնեց Էջմիածին, որպէս ներկայացուցիչ Փոխարքայի, Ամենայն Հայոց Գէորգ V-րդ Վեհափառ Կաթողիկոսի օծմանը ներկայ լինելու նպատակով:

◆ Թիֆլիսի նահանգապետ Ա. Ջերնեավսկին Բօրջօմի գաւառից վերադարձաւ Թիֆլիս:

◆ Մեզ հաղորդում են, որ Տ. Նազարեան յանձնարարել է Ցովհ. Ցովհաննիսեանին հաղորդել Վեհափառ Կաթողիկոսի հովանու և պատւաւոր նախագահութեամբ Էջմիածնում կազմված հայ տառերի գիւտի 1500-ամեայ և տպագրութեան 400-ամեայ յոբելեանական կենտրոնական յանձնաժողովին, որ «Աղբիւրի» և «Տարազի» խմբագրութիւնը պատրաստվում է հոկտեմբերի 13-ի տօնախմբութեանը մասնակցել և համազգային այդ մեծ յոբելեանի տօնախմբութիւնը Վեհափառ Կաթողիկոսի հովանու և պատւաւոր նախագահութեամբ կազմվածն է ընդունում օրինական և հեղինակաւոր: Հէնց այդպէս էլ արդէն զեկուցել է Տ. Նազարեանը միջազգային մամուլի դաշնակցութիւնների կենտրոնական կոմիտէին, որի փոխ-նախագահ Շվայցարից ստացել է նա արդէն մի գրութիւն յունիսի 5-ից, ուր ի միջի այլոց ասված է. «Անցեալ մայիսի 26-ից ձեր նամակը անսահման ուրախութիւն պատճառեց մեզ և կարդացի ես մեծ հետաքրքրութեամբ: Չափազանց հետաքրքրում է ինձ հայ տառերի գիւտի 1500-ամեայ և տպագրութեան 400-ամեայ յոբելեանը: Խորապէս համոզված եմ, որ այդ տօնախմբութիւնները մեծ հետաքրքրութիւն կը յարուցանեն և մեզ մօտ, և ես ձեզ անսահման շնորհակալ կը լինեմ, եթէ դուք հաղորդէք ինձ մանրամասն տեղեկութիւններ այդ յոբելեանի շուրջ, որպէսզի մենք էլ հրապարակէինք»: Տ. Նազարեան արդէն յոբելեանական մասնաժողովի անդամ Գարեգին վարդ. Ցովսէփեանին խնդրել է տալ մանրամասն տեղեկութիւններ, իսկ Իս. Ցարութիւնեանին էլ խնդրել, որ քաղուածքներ տայ իր «Գիր» աշխատութիւնից, որի օգտակար և ճիշդ լինելը յայտարարեց և Էջմիածնի յոբել. մասնաժողովի նախագահ Գալուստ Տէր-Մկրտչեանը:

◆ Երէկվայ ս. Պետրոս-Պօղոս եկեղեցական տօնի պատճառով այսօր ռուսական և վրացական թերթերը լոյս չը տեսան: Քաղաքիս բոլոր խանութները երէկ մինչև ցերեկվայ 12 ժամը փակ էին: Տօնի պատճառով փակ էին պետական և մասնաւոր հաստատութիւնները:

◆ Պետական չորրորդ Դումայի այն ընտրողների ցուցակների կազմումը, որոնք անշարժ կայք ունեն Թիֆլիսում, արդէն մօտ են աւարտման:

◆ Թիֆլիսի քաղաքագլուխը դիմել է պետական և հասարակական հաստատութիւններին խնդրելով ուղարկել այդ հաստատութիւնների մէջ ծառայող այն անձանց ցուցակները, որոնք իրաւունք ունեն Պետական Դումայի ընտրութիւններին մասնակցելու: Նոյնպիսի դիմումն է եղել գործարանային տեսչին և Անդրկովկասի երկաթուղիների արհեստանոցների վարչութեան բանւորների նկատմամբ:

◆ Թիֆլիսի և գաւառի հաստատութիւններից շատերը արդէն ուղարկել են քաղաքային վարչութեանը Պետական Դումայի ընտրութեանը մասնակցելու իրաւունք ունեցող անձանց ցուցակները:

◆ Վիսբադէնից (Աւստրիա) Թիֆլիս են եկել թւով 29 տուրիստներ, առաջնորդութեամբ պրոֆ. Լուկօվիչի:

◆ Գրաւվեց «Закавказье» թերթի № 140-ը, որի մէջ տպագրված էր Ն. Դուրնօվօյի «Անդրկովկասի կեղծ պատրիօտներ» յօդուածը:

◆ Յունիսի 28-ին, ցերեկվայ 11 ժամին, Թիֆլիսի սպանդանոցի բակում անասնավաճառներ Թիֆլիսեցի Նիկօլայ Ցովհաննիսեանի, 40 տար., և Արտէմ Դօնեանի, 30 տար., մի կողմից և շուլավերցի Գրիգոր Ծատուրեանի, 38 տար., միւս կողմից, — վերջիններիս կողմից, վերջինից գնած մսացու կենդանիների դրամը, 2200 ր., չը վճարելու պատճառով, — վէճ ծագեց, որի ժամանակ վերջինս, վերոյիշեալ Ցովհաննիսեանից և Դօնեանից վճռական մերժում ստանալով, իր մօտ եղած դանակով, որ խէնջալի էր նման, մահացու կերպով վիրաւորեց Ցովհաննիսեանին և Դօնեանին: Ծատուրեանը նմանապէս ուզում էր վիրաւորել Թիֆլիսեցի միջնորդ Ղազար Պապօվեանին, բայց չաջողեց իր մտադրութիւնը ի կատար ածել, որովհետև վրա հասնող ոստիկանը զինաթափ արեց նրան: Վիրաւորվածները տեղնուտեղը մեռան: Նրանց դիակները քննիչի կարգադրութեամբ ուղարկված են Միքայէլեան հիւանդանոց: Ծատուրեանը ձերբակալված է:

◆ Թիֆլիսում հիմնվելու է «Կօսմօպօլիտ» անունով առևտրական մի հաստատութիւն, որի նպատակը լինելու է ապառիկ կերպով բաց թողնել առաջին անհրաժեշտութեան մթերքներ այն կարիքաւոր անձանց, որոնք ապրում են անձնական աշխատանքով:

◆ Անդրկովկասեան երկաթուղագծերի գլխաւոր գեն.-մայոր բարօն Ռօպպը վերադարձաւ Պետերբուրգից, ուր գնացել էր պաշտօնական գործերով:

◆ Ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձու Ն. Ռուդօլֆը ընտրված է Թիֆլիսի մարմնամարզական ընկերութեան պատւաւոր նախագահ:

◆ Յունիսի 28-ի առաւօտեան դռնապաններից մէկը Օրօզնայա փողոցում գտաւ ընկեցիկ մի մանուկ արական սեռի, մօտ երկու ամսական, որն ուղարկվեց Օլգինեան ծննդաբերական ապաստարանը:

◆ Թիֆլիսի հեռախօսային կայանը յուլիսի 8-ից տեղափոխվելու է իր յատուկ շէնքը, որ գտնվում է Վօէննայա փողոցում:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Մօսկվա, 20 յունիսի

«Մշակի» 127-րդ համարում Ն. Տէր-Մանուէլեանը, պատասխանելով ինձ, ասում է. «Շահազիզի գերեզմանի վրա խաչ չը կար, այժմ կայ։ Այդ խաչը երեւան եկաւ յանկարծ, իմ մերկացումից յետոյ... Ես ունեմ վկաներ, բազմաթիւ վկաներ»։

Իսկ ես ասում եմ. 1) վկայ կը բերեմ այն մարդուն, որից խաչը գնված է, և կապացուցանեմ, որ խաչը անցեալ ամառ է դրված. 2) նախընթաց նամակումս (տես «Մարտ» № 10) ես վկայութիւն բերի «Русское Слово» լրագրի այն նկատողութիւնից, որ գրված էր հանգուցեալ Գր. Խալաթեանի թաղումից յետոյ և ուր ասված էր, թէ Ս. Շահազիզի գերեզմանի վրա խաչ կար։ Եթէ Տէր-Մանուէլեանին յայտնի չէ, թէ ում թելադրութեամբ է գրված այդ նկատողութիւնը, ինձ գոնէ լաւ յայտնի է, բայց մերկացնել այստեղ ես անվայել եմ համարում. 3) իմ ասածը կը վաւերացնէ և այն Համազասպ Թիքիջեանը, որի հաւանութեամբ դուք գրել էք ձեր ճղճիմ պատասխանը Եր. Շահազիզեանին, մեղադրելով բոլոր ժառանգներին, որ հանգուցեալի գերեզմանի վրա գէթ մի հասարակ փայտէ խաչ չեն դրել. 4) իմ ասածը կը վաւերացնեն և ուրիշները, որոնք Գր. Խալաթեանի թաղման օրը եղել էին Ս. Շահազիզեանի գերեզմանի մօտ. 5) չեմ կասկածում, որ իմ ասածը կը վաւերացնէ և Ցարութիւն ա...ք. Պապովեանը, չը նայելով որ «Русское Слово» լրագրի նկատողութեան մէջ ասված էր, թէ հայր Պապովեանի ջանքով է խաչը դրված և որի դէմ ես նոյնպէս բողոքում եմ և, վերջապէս, 6) ես վկաներ կը բերեմ, որոնք կապացուցանեն, որ խաչը ոչ թէ յանկարծ է երեւան եկել և այն էլ ձեր ողորմելի մերկացումներից յետոյ, այլ անցեալ ամառ էր դրված եղել։

Այս բոլորից յետոյ ես ոչ միայն մի նշանախեցի չափ չեմ հրաժարվում իմ ասածից, որ Ն. Տէր-Մանուէլեանը ստախօս է, այլ և կրկնում, և ես ոչ միայն վերջ չեմ տալիս այդ հարցին, այլ և ամենայն յամառութեամբ առաջ պիտի տանեմ պարզելու, որպէսզի նաև հասարակութեան մէջ ոչ մի կասկած չը լինի, թէ մեզանից ով է ստախօսը, իսկ ապա Տէր-Մանուէլեանների պէս մարդկանց մի դաս տալ, որ իրանց անազնիւ գրչով իրաւունք չունեն մօտենալու ուրիշների անուան։

Այդ նպատակով ես առաջարկում եմ Ն. Տէր-Մանուէլեանին գործը միջնորդ դատարանի յանձնել հետեւեալ պայմաններով. 1) դատավճիռը պիտի հրատարակվի Ռուսաստանում լոյս տեսնող բոլոր հայերէն թերթերում և 2) մեղաւոր ճանաչվածի ճակատին դրոշմվում է ստախօսի խայտառակ անունը։ Մի բոպէ անգամ չեմ կասկածում, որ Տէր-Մանուէլեանը կընդունի իմ այս առաջարկը և իր «բազմաթիւ վկաներով» կը շտապի գալ ինձ խայտառակելու։

Մ. Բարխուդարեան

—

Վերին-Կարմիր-Աղբիւր գիւղ, 18 յունիսի

Ղազախի գաւառի Կողբ գիւղի Յովհաննէս Մայիլեանցը նեղ դրութեան մէջ ընկնելով՝ ահա երկրորդ տարին է կինը և մէկ աղջիկը անբուժելի հիւանդ էին կարճ ժամանակով. նա Թիֆլիսից տեղափոխվեց Վերին-Կարմիր-Աղբիւր գիւղը, ուր և վախճանվեցին, ամսիս 16-ին, կինը՝ Թալջագիւլ անունով, աղջիկը՝ Մարիամ անունով։ Վերջինս Թիֆլիսի Ջգրաշէնի եկեղ. ծխ. ուսումնարանը աւարտած էր։ Ցիշեալ Մայիլեանցը յուսահատ դրութեան մէջ գիւղումն է։ Դժբաղդութիւնը մէկը միւսի ետեւից խեղդել է նրան։ Երկու որբ մնացել է իր կնոջից, երեք որբ մնացել է եղբօր-կնոջից. ուստի առատաձեռն անձանց խնդրում եմ, ինչպէս Կողբ գիւղի ծխական քահանայ, մտնելով յիշեալի դրութիւնը, օգնեն այս պէտքազդին, որը և չէ ստացել Կողբ գիւղին տրված այս տարվայ ազգային նուէրներից։ Այդ մասին ես, ինչպէս Կողբի ծխական քահանայ, յայտնում եմ լրագրի միջոցով։

Համբ. ք. Պօղոսեան

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ

Կովկասի Հայոց Բարեգ. Ընկ. խորհրդին

—

Վ.-Կարմիր-Աղբիւր, 22 յունիսի

Ներկայ թւի ապրիլի 18-ին մի խնդրագրով դիմել եմ խորհրդին, նկարագրելով մանրամասն իմ ընտանեկան ծանր դրութիւնը և խնդրել, որ չը մերժէք ինձ օգնութեան հասնել և ազատել ինձ ապագայում սպասելիք անխուսափելի դժբաղդութիւնից։ Խնդրագրի հետ միասին ներկայացրի բժ. Բէյերի տուած վկայականը, որ հաստատում էր կնոջս հիւանդութիւնը և իմ չքաւորութիւնը։ Խորհրդից կողմից եկաւ դիտելու մեր ընտանեկան դրութիւնը պ. Շահիկեանը։

Այդ ժամանակներում մի կերպ պարտքով կարողացայ կնոջս (այժմ հանգուցեալ) տանել գիւղը։ Մնացին չորս երեխաներս Թիֆլիսում՝ մտնված ճակատագրի անողոք դատաստանին։

Խորապէս համոզված եմ, որ Կ. Հ. Բ. Ընկ. միշտ նեղվածներին, կարօտեալներին և սովածներին է պարտաւոր օգնութեան հասնել հասարակութեան նուիրաբերած գումարներով, մանաւանդ որ խնդրածս էլ փոքր գումար էր, վերադարձնելու պայմանով։ Ես երեխաներիս ձեռքից բռնած կրկին անգամ գնում եմ գրասենեակ, ցոյց տալու գիւղից ստացած նամակս, բէյէպտները, աղաչում, խնդրում չը մերժել ուշադրութեան առնելու այս սոսկալի դրութիւնը և նպաստել։ Պարոն Շահիկեանը ինձ պատասխանում է՝ «Դեռ ժողով չէ եղել. երբ լինի, այն ժամանակ կորոշենք»։

Յուսահատ՝ ծախում եմ տանս վերջին պղինձները, դեղեր առնում և ճանապարհվում գիւղ, երեխաներիս Թիֆլիսում թողնելով։

Մի քանի օրից վերադառնում եմ Թիֆլիս և տեսնում, որ սովածութիւնից և մրսածելուց մեծ աղջիկս (Ջգրաշէնի ծխական դպրոցի V պատրաստականի աշակերտուհի) հիւանդացել է մերձ ի մահ... Տան վերջին փալասներս էլ ծախում եմ և սրան էլ բժշկի խորհրդով գիւղ տանում, որտեղ և 3-րդ օրը մեռնում է։ Ժամանակին հասած փոքրիկ օգնութիւնը նրան մահից կը փրկէր... Ի՞նչ գտաւ մեր տանը պ. Շահիկեանը, ինչ զեկուցեց, որ մերժեցիք խընդիրս... սոսկալի ծանր հարուած հասցնելով ինձ։ Միթէ ձեր թօշակաւորներից վատ դրութեան մէջ չէին գցել ինձ անաջողութիւնն ու դառը ճակատագիրը...

Թէ որքան եմ աշխատել ես սովեալ կըրզենցիներին օգնութիւն մատակարարելու գործում, թէ ինչ հայրական վերաբերմունք եմ ցոյց տուել դէպի նրանց՝ կարող ժամանակիս, այդ մասին շատերը կը վկայեն. իսկ այժմ... այժմ ես էի վատթար դրութեան մէջ. ջուրն ընկած խեղդվում էի, օգնութիւն խնդրեցի ձեզանից, բայց դուք ինձ ազատելու փոխարէն մերժեցիք։

Յովհաննէս Մայիլեան

ՄԵՆՔ ԵՒՍ ԿԸ ՍՊԱՍԵՆՔ ԵՒ ԿԸ ՏԵՍՆԵՆՔ

(Բաց նամակ Մ. ա.-ք. Մելեանին)

—

Դուք, արժ. հայր, շատ սիրում էք միշտ խօսել սկզբունքներից և սկզբունքների, առաքինութիւնների վարագոյրով քօղարկել մեր թայֆայականների տգեղ վարմունքները։

Կարդացի ձեր յօդուածը «Հորիզոնի» մէջ, ուղղված բժշկ. Մելիքեանի յօդուածի դէմ։ Դուք աշխատում էք չէմեղացնել Լ. Տիգրանեանի վարմունքը և որպէս թէ աւելի վեհ սկզբունք էք առաջ քշում, պատասխանատուութեան կանչելով այն 28 պատգամաւորներին, որոնք չը կամեցան մասնակցել կաթող. ընտրութեան, անսալով իրանց մաքուր խղճմտանքին և ներքին համոզման։ Դուք ասում էք, որ նրանք դրժեցին իրանց երդման։

Այդպէս էք կարծում դուք. մինչ մենք, և մեզ հետ բոլոր օրինաւոր մարդիկ, այն համոզման ենք, որ այդ 28 բողոքողները հաւատարիմ մնացին իրանց սուրբ երդման և եթէ հակառակ վարված լինէին, այն ժամանակ միայն դրժած կը լինէին իրանց երդման։

Բայց ձեզ, որ չքմեղ Պիղատոս ձեռնալով՝ կամենում էք դատել ուրիշներին, ես կառաջարկեմ դատել և մի անձն, որին, իմ կարծիքով, ուղղակի Յուդայի դեր կատարեց կաթողիկ. ընտրութեան ժամանակ, ուրովհետև այն, ինչ որ այդ անձը թոյլ տուեց իրան, կարելի է բացատրել միայն անարգ հաշիւների ազդեցութեամբ։

Ասացէք, խնդրեմ, արժանի՞ է դատապարտութեան մի հոգեւորական, որ կաթողիկոսական ընտրութիւնից 10—15 օր առաջ գրաւոր կերպով յորդոր է կարդում և յայտնում, թէ որովհետև կաթող. թեկնածուներից մինը բռնված է ուրացութեան մէջ, իսկ եկեղեցականի համար ուրացութիւնը նոյնն է, ինչ որ ս. հոգու հայհոյութիւնը, և այդպիսի ուրացող եկեղեցականը ոչ միայն չը պէտք է յանդգնէ Հայրապետական Գահի վրա աչք տնկել, այլ և նրան կարգալոյծ պէտք է անել,—բայց այդպիսի առաջարկ անող հոգեւորականը այդ խօսքերը գրելուց 10—15 օր յետոյ գնում է Էջմիածին իբրև պատգամաւոր և ամեն ջանք, ամեն տեսակ ներելի և աններելի միջոցներ գործ դնում, որ այդ, իր կարծիքով, ուրացող և վերջին թօշակին միայն արժանի եկեղեցականը կաթողիկոս ընտրվի։

Եթէ դուք, արժ. հայր Մելեան, այդպիսի վարմունք ունեցած լինէիք, այն է՝ կաթողիկոսական թեկնածուներից մէկի վերաբերմամբ յայտնած լինէիք, թէ իբրև ուրացող՝ ոչ միայն արժանի չէ այդ աստիճանին, այլ արժանի է կարգալոյծ լինելու, իբրև հայհոյող ս. հոգու, և ապա գնացած Էջմիածին և ձեր քուէն տուած լինէիք հէնց այդ՝ ձեր կողմից ուրացող և սուրբ ճշմարտութիւնը հայհոյող հռչակված կանդիդատին, իրաւունք կը տայիք մեզ ասել, թէ դուք ես երդմնազանց էք. թէ ձեր վարմունքը գովելի կը գտնէիք։ Յոյս ունեմ, որ կասէք թէ՝ ոչ, գովելի չէ։

Ուրեմն սպասում ենք, որ պատասխանէք մեր հարցին—երդմնազրուժ է այդպիսի մի հոգեւորականը թէ ոչ, և գործադրելի է նրա վերաբերմամբ ձեր առաջ բերած դէվիզը աւետարանից՝ «Բայց զհոգւոյն հայհոյութիւն մի թողցի... մի յայսմ աշխարհի և մի ի հանդերձելումն»...

Թէ գուցէ դուք ևս այն կարծիքի էք, թէ որովհետև այդ հոգեւորականը «հորիզոնական» է, նրան ներելի է։

Սպասում ենք ձեր վճռին, որից յետոյ, եթէ կամենաք, կը տանք և այդ հոգեւորականի անունը, որ ձեզ պէս մի քահանայ է։

Ձեր պատասխանը ցոյց կը տայ մեզ թէ արդեօք դուք մի չափ և կշիռ ունէք ամենքի համար, միևնոյն վարմունքի համար, թէ զատ-զատ։

Մի հայ

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

✦ «Neue Freie Presse»-ն ասում է, որ Թագաւոր Կայսրի և Վիլհէլմի տեսակցութիւնը Բալտիական նաւահանգստում կրում էր մտերմական բնաւորութիւն։ Ռուսաստանի և Գերմանիայի սերտ տրադիցիօն կապերը ամրապնդելու համար մտադրութիւն կայ պրինց Ադալբէրտին նշանել Մեծ Իշխանուհի Օլգա Նիկօլայեվնայի հետ։

✦ Պարիզի քաղաքական շրջաններում խօսում են, որ բալտիական տեսակցութեան ժամանակ խաղաղ կօնֆերէնցիայի հարցը ստացել է բաւարար լուծում։

✦ Ալբանիայում ալբանները սկսել են պարտիզանական կռիւներ լեռներից և այդպիսով մեծ դժուարութիւններ են ստեղծում երկրի դիրքին անտեղեակ թիւրք զօրքերի համար։ Թիւրքաց կառավարութիւնը հակում ունի բանակցել ալբան պարագլուխների հետ հաշտութիւն կնքելու նպատակով։

✦ «Нов. Вр.» թիւրքաց դեսպանատնից կտրական հերքում ստացաւ այն մասին, թէ «Н. В.»-ի և «Р. Сл.»-ի թղթակիցներին Կ. Պօլսից արտաքսելու տեղեկութիւնները միանգամայն սխալ են։

✦ Ա. Գուչկօվը մեկնում է Կ. Պօլիս երիտասարդ-թիւրքերի լիդէրների հետ տեսակցելու համար։ Թիւրքիայից Գուչկօվը մեկնելու է Սերբիա և Բօլգարիա։

✦ Աւստրիական արտաքին գործերի մինիստրը մինիստրների կաբինէտում յայտնեց, թէ անհրաժեշտ է յատկացնել գումարներ զօրքի համար, քանի որ ամեն բոպէ Բալկաններում կարող են բարդութիւններ ստեղծվել։

✦ Պետերբուրգում լուրեր են պտըտվում, երբ ընտրողական նոր պայքարի նախօրեակին ներքին գործերի մինիստր Մակարօվը թողնում է իր պաշտօնը։ Նրա յաջորդ համարվում է մամուլի գործերի վարչութեան այժմեան կառավարիչ Տատիշչեվը։

✦ «Гражданинъ»-ում իշխ. Մեշչերսկին գրում է, թէ կառավարութիւնը առաջիկայ ընտրութիւններին ակտիվ կերպով պաշտպանելու է հոկտեմբերեաններին և նացիօնալիստներին, իսկ աջակողմեանների և ծայրայեղ-աջակողմեանների վերաբերութեամբ կը պահէ սոսկ չէզոքութիւն։

✦ Օդեսսայում ազգայնականութիւնը զարհուրեց, երբ պատերի վրա կպցրած տեսաւ զօրակոչութեան ծանուցագրեր։ Շուտով թիւրիմացութիւնը պարզվեց և ծանուցագրերը պոկեցին։

✦ Ռուսաց ծովային մինիստրի օգնական Բուբնօվի և գեներալ շտաբի կառավարիչ Կնեազեվի հրաժարականը վերջնականապէս որոշված է։

✦ Պօլտավայի նահանգում երևան հանվեց խոլերայի դէպք։

✦ Իլիօդոր աբեղան միջնորդեց ռուսաց սինոդի առաջ տեղափոխելու իրան, որովհետև հիւանդ է։ Սինոդը այդ առիթով հարցմունք է ուղարկել հարաւային եպիսկոպոսներին, թէ որը նրանցից կը համաձայնէ ընդունել Իլիօդորին իր թեմում։

✦ Այս տարի Ֆրանսիայում և Գերմանիայում սաստիկ ցրտեր են, անձրևներ ու փոթորիկներ։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ.

28 յունիսի

ՏԱՄԲՕՎ։ Պետական Խորհրդի անդամ Տամբօվի զեմստվօյի կողմից ընտրվեց Վլ. Միխ. Անդրեեվսկին։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Երէկ Ցարսկօե-Սէլօյում վախճանվեց գեն. Ստօլէտօվը։

ՊՐԱԳԱ։ Էլեքտրականութեան միջազգային 6-րդ կօնգրէսի բացումը յետաձգվեց սեպտ. 26-ին։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Բարձրագոյնս հաստատվեց բարձր տարրական դպրոցների կանոնադրութիւնը, որ ընդունվեց Պետական Խորհրդից և Դումայից։

Պարիզի ռուս դեսպանատան խորհրդատու Դեմիդօվը նշանակվեց դեսպան Ցունաստանում։

Թոյլատրվեց Մօսկվայում ժամանակաւորապէս ապրելու իրաւունք ունեցող հրէաներին միայն այդ քաղաքում մասնակցելու համար գրավաճառների և հրատարակիչների համառուսական երկրորդ համագումարին յուլիսի 10—18-ը 1909 թ. հրատարակված պայմաններով։

ՌԵՎԷԼ։ Քաղ. գլուխը որոշեց ծովային մինիստրին ընտրել Ռեվէլի պատուաւոր քաղաքացի։

ԱՐԽԱՆԳԵԼՍԿ։ Լէյտենանտ Սէդօվը գնել է բոլոր հարկաւոր բաները և պայման է կապել «Святой Фока» շոգենաւի տիրոջ հետ, որ արշաւախմբին հասցնելու է մինչև

Хроническій запоръ составляетъ наиболѣе распространенную болѣзнь пожилыхъ людей. Единственное нѣжное и успѣшно дѣйствующее средство противъ него это

СКАВУЛИНЪ

имѣющійся въ продажѣ въ видѣ пилюль безъ запаха и вкуса.

Важная перемѣна: Количество пилюль въ коробкахъ „Скавулинъ" значительно увеличено безъ повышенія цѣны.

(B. 37834)

Ֆրանս-Յովսէփի երկիրը։ Շոգենաւի վրա կը լինի անթել հեռագիր։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Վարշավայի դատ. պալատի նախագահ Լինկը նշանակվեց Մօսկվայի դատ. պալատի աւագ-նախագահ։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԻՆՉՊԷ՞Ս ՊԱՇՏՊԱՆՎԵԼ ՎԱՐԱԿԻՉ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՑ, օրինակ՝ խոլերայից, տիֆից, քութէշից, ծաղիկից, կարմրուկից, սիֆիլիսից, քոսից։ Առաջին պայմանը՝ այն նպատակին հասնելու համար, խիստ մաքրութիւն պահպանելն է։ Հարկաւոր է, գոնէ, ամեն անգամ ուտելուց առաջ ոչ միայն լուանալ ձեռքերը, այլ և նրանց ախտահանել, որի համար յարմարագոյն միջոցն է, որ նշանակված է վարակիչ հիւանդութեան դրդիչների դէմ, «№ 4711 ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՍԱՊՈՆԸ»։

Գործադրութեան իսկական եղանակը (ռուսերէն գերմաներէն լեզուներով) կցված է իւրաքանչիւր կտորին։

Առանձնապէս առաջարկվում են՝ № 4711 «Կարբօլեան Սապօնը» (պիտանի է նաև հիւանդների սպիտակեղէնների լուացումի ժամանակ), «№ 4711 Դեգտեար Սապօնը» և «№ 4711 Սուլէմային Սապօնը»։

«№ 4711 Բժշկական Սապօնը» կարելի է ստանալ բոլոր դեղատներում դեղավաճառ և պարֆիւմէրիայի խանութներում, իւրաքանչիւր կտորը տասն կօպէկից սկսած։

Գնելու ժամանակ պէտք է ուշադրութիւն դարձնել, որպէս զի իւրաքանչիւր կտորի վրա լինի «№ 4711»։ Միայն նա է տալիս գարանտիա սապօնի լաւ յատկութեան համար։

(21.9.30) (M. 183985) 4—4

(П. 87395) 8—8

КИՆ-ԲԺԻՇԿ

Ս. Զ. ՄԱԼՈՒՄԵԱՆ

Ընդունում է երեխաների և կանանց հիւանդութիւնների համար։

Կօջօր, Ստեփանեանի ամարանոց, դեղատան հանդէպ։

(Հ.Հ.) 435. 10—5

ՀՐԱՒԷՐ

Քամոյեան ս. Գէորգ եկեղեցու հոգաբարձութիւնը հրաւիրում է պ. պ. ծխականներին տարեկան ընդհանուր ժողովի շարունակութեանը, որը նշանակված է վաղը, կիրակի, յուլիսի 1-ին, առաւօտեան ժամը 11-ին։

Ծ ա ն օ թ.—Եթէ այս անգամ ևս ժողովը չը կայանայ (որի մասին առանձին հրաւիրաթղթեր արդէն ուղարկված են), Հոգաբարձութիւնս համաձայն ծխական կանոնադրութեան յօդ. 25-ի ստիպված կը լինի դիմել հոգևոր իշխանութեանը ի տնօրէնութիւն։ 476. 2—1

Գերմանիա դիմող հիւանդներին

Դօք. Ս. Շահբազեան

ԲԵՌԼԻՆՈՒՄ

Ասիստենտ պրոֆեսոր Գօլդշայդէրի և պրոֆ. Կլապի Բեռլինի արքայական համալսարանի կլինիկաներում։

Ընդունում է ամեն տեսակ հիւանդների և պրօֆեսորների խորհրդակցութեամբ յանձնարարում է նրանց հիւանդութեանց համապատասխան մասնագէտներին։ Հասցէն՝ Berlin. Karlstrasse 15 III. Telephon Norden 2875, около вокзала Фридрихъ Штрассе. Dr. med. Schahbasian.

(Հ.Հ.) 458. 10—3

ԶԵՂՉ ԴԷՊՔ!!!

ՄԻԱՅՆ 2 Ր. 95 Կ.

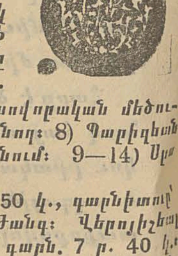

Ուղարկում ենք հետեւեալ 14 արժէքաւոր իրերը. 1) Ցդամարդու գրպանի շքեղ և դիմացկուն ժամացոյց «Անկեր» (ոչ-ցիլինդր) անգլիական սև պողպատից, գլխից լարվող 36 ժամ մէկ անգամ, ընթացքը ձայնեղ՝ 15 քարով։ 2) Նորաձև շքեղ շղթայ, իսկ կանանց համար պարանոցի շղթայ։ 3) Բրէլօկ կինեմատօգրաֆ հետաքրքր. նկար. կամ կողմնացոյց։ 4) Զամշէ քսակ ժամացոյցը փչանալուց պահպանելու համար։ 5) Գեղեցիկ մատանի ամերիկ. «Դուբլէ» ոսկուց պարիզեան ակնով։ 6) Թատրօնական բինօկլ. 4 ախրոմատիկ. ապակիով սովորական մեծութեան, որ մօտեցնում է շատ հեռու տարածութեան վրա։ 7) Ժամացոյցը գողերից պաշտպանող։ 8) Պարիզեան պլաստօգրաֆ, որ կէտ առ կէտ ցոյց է տալիս ամենատեսակ տեսարաններ ինչպէս բնականում։ 9—14) Սիրահարների համար 6 հատ շատ հետաքրքրական նկարներ։

Ամբողջ գարնիտուրի գինն է միայն 2 ր. 95 կ., 2 գարն. 5 ր. 50 կ., 4 գարն. 10 ր. 50 կ., գարնիտուր կանացի ժամացոյցով—3 ր. 70 կ.։ Նոյնպիսին 3 փական ունեցող ժամացոյցով՝ 1 ռուբ. թանգ։ Վերոյիշեալ գարնիտուրը ամենալաւ յատկութեան և բարձր տեսակի ժամացոյցով և իրերով 3 ր. 95 կ., 2 գարն. 7 ր. 40 կ. Ճանապարհածախսը 2 հատին 40 կ., (Սիբիր 75 կ.)։ Ժամացոյցն ուղարկվում է ճշգված մինչև բօլէն և 8 տարվայ երաշխաւորութեամբ՝ վերադիր վճարով և առանց կանխավճարի։

Հասցէագրել. И. ШТРУМФЕЛЬДЪ, Варшава, Электоральная, 11. Отд. 67.

Խնդրում ենք հասցէն կտրել և ամուր կպցնել ծրարին կամ բացիկին։

(Հ.) (B. 36395) 6—3

Վանաց ա. եկեղեցու Ղուկասեան Կրօնա-Պատմական Թանգարանի

հրատարակութեամբ լոյս են տեսել եւ վաճառվում են Թիֆլիսի բոլոր գրավաճառների մօտ հետեւեալ մատենագիրները.

1) Եղիշէ . . . . . 20 կ. (սպառված)
2) Ղազար Փարպեցի . . . . . 30 կ.
3) Կիրակոս Գանձակեցի . . . . . 30 կ.
4) Ստեփանոս Օրբէլեան . . . . . 50 կ.
5) Յովհաննէս Դրասխանակերտցի . . . . . 30 կ.
6) Արիստակէս Լաստիվերտցի . . . . . 20 կ.
7) Սեբէոսի պատմութիւն ի Հերակլն (մամուլի տակ)

Թանգարանի վարչութիւնը որոշեց իր հրատարակութիւններից մի մի օրինակ նուիրել ազգային և դպրոցական բոլոր մատենադարաններին այն պայմանով, որ գրքերն ուղարկվեն մատենադարանների ծախքով։

Ցանկացողները պէտք է ուղարկեն 50 կօպէկի մարկա իբրև ճանապարհածախք այս հասցէով՝ Тифлисъ, Полицейская 7. Члену правленія Гукасовск. музея прот. Гюту Аганьянцъ.

(օ.մ.) 473. 2—2

Ղարաբաղի Հայոց Հոգեւոր Թեմական Դպրոցի

ԵՐԿՈՒ ՈՒՍՈՒՑԻՉ

համար հարկաւոր են ռուսաց լեզուի, ռուսաց պատմութեան և Ռուսաստանի աշխարհագրութեան համալսարանաւարտ կամ ինստիտուտաւարտ։ Ցանկացողները պէտք է իրանց պայմանները առաջարկեն Դպրոցիս հոգաբարձութեան հետեւեալ հասցէով. Шуша, Попечительству Армянской Духовной Семинаріи.

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

(օ.մ.) 469. 6—3